

TÜRKİYE'DE ECZACILIK DOKTORALARININ BAŞLAMASI VE 1983 ÖNCESİNDE İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ'NDE YAPILAN ECZACILIK DOKTORALARI*

*Emre Dölen** & Çağlar Demirbağ Usta***

Türkiye'de doktora yapılmasına 1930'lu yıllarda başlanmıştır. İlk doktoralar 1933'de kurulan Ankara'daki Yüksek Ziraat Enstitüsü'nde yapılmış ve bunu gene 1933'de kurulan İstanbul Üniversitesi'nde yapılan doktoralar izlemiştir. Doktora, Yüksek Ziraat Enstitüsü'nde akademik unvanların kazanılması için zorunlu bir basamak olmakla birlikte, İstanbul Üniversitesi için böyle bir durum söz konusu değildir. Doktora zorunluluğu 1946'da çıkartılan 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile getirilmiştir. 1946 öncesinde İstanbul Üniversitesi'nde yapılan doktoraların sayısı sınırlı kalmış ve bu tarihten sonra zorunluluk nedeniyle önemli bir artış göstermiştir. Eczacılık alanında ilk doktora 1942'de Hayriye Amâl tarafından yapılmıştır.

Lisansüstü öğretim 1981 yılına kadar fakültelerin bünyesinde ve yönetiminde yapılırken, 4 Kasım 1981 tarihinde kabul edilip 6 Kasım 1981 tarihinde yürürlüğe giren 2547 sayılı “Yükseköğretim Kanunu”nun 50. maddesi ile lisansüstü öğretimin üniversite rektörlüklerine bağlı enstitülerde yapılması esası getirilmiştir.¹ Bunun ardından 20 Temmuz 1982 tarihinde çıkartılan “41 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname” ile üniversiteler yeniden düzenlenirken, lisansüstü öğretimi yürütmek üzere üniversite rektörlüklerine bağlı olarak Fen Bilimleri, Sağlık Bilimleri ve Sosyal Bilimler Enstitüleri kurulmuştur.² Bunun sonucunda Eczacılık Fakültelerinde yürütülmekte olan lisansüstü öğretim 1983 yılından itibaren Sağlık Bilimleri Enstitülerinin bünyesine aktarılmıştır. Bu çalışmada, Enstitü dönemi öncesinde yapılan doktora çalışmaları konu alınmış ve bu nedenle 1983 yılı bir dönüm noktası olarak belirlenmiştir.

* Bu makale 29 – 30 Mayıs 2008 tarihlerinde Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde yapılmış olan VIII. Türk Eczacılık Tarihi Toplantısı'nda sunulan sözlü bildirinin gözden geçirilerek genişletilmiş biçimidir.

** Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Analitik Kimya Anabilim Dalı, Haydarpaşa – İstanbul.
e-posta: emredolen@gmail.com

¹ *Resmî Gazete*, Sayı 17506 (6 Kasım 1981).

² 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname daha sonra yapılan bazı değişiklikler ile birlikte 2809 sayılı “Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Kanunu” adı altında kanun haline getirilmiştir. [*Resmî Gazete*, Sayı 18003 (30 Mart 1983)].

Türkiye’de Eczacılık Öğretiminin Gelişimi

Türkiye’de eczacılık alanında yapılmış olan doktoraları inceleyebilmek için eczacılık öğretiminin geçirdiği aşamaları kısaca gözden geçirmek gereklidir. Türkiye’de eczacılık öğretimi 1839’da başlamış olup bu tarihten günümüze kadar geçen süre içindeki gelişimini belirli dönüm noktalarına göre beş döneme ayırmak mümkündür.

1. Tıbbiyelerde Eczacı Sınıfı dönemi (1839 – 1909): Orduya hekim ve cerrah yetiştirmek üzere 14 Mart 1827’de açılan Tıphâne-i Âmire’nin başarılı olamaması üzerine, bu okul 1839’da yeniden düzenlenerek Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şâhâne adı altında 17 Şubat 1839 günü törenle açıldı. Bu düzenleme sırasında Tıp ve Cerrahlık Sınıfları yanında bir Eczacı Sınıfı’nın da açılması ile Türkiye’de eczacılık öğretimi başladı. Bu sınıfın açılmasındaki amaç orduya eczacı yetiştirmek olmakla birlikte, zaman zaman “haricî” adı altında sivil öğrenci de alınmıştır.

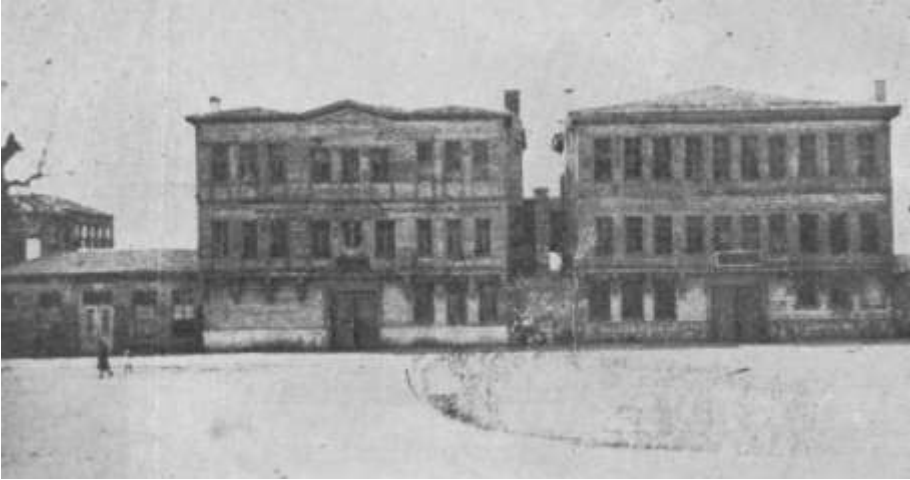
Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne’nin Eczacı Sınıfı’ndan yeterli sayıda eczacının mezun olmaması üzerine, askerî eczacı açığını kapatmak için 1876’da Haydarpaşa Askerî Hastahanesi’nde pratik yoldan eczacı yetiştirmek amacıyla kurs biçiminde üç yıllık bir okul açılmıştır. 1890 yılına kadar süren bu uygulamada okuma yazma bilen erler kursa alınmış ve üçüncü yılın sonunda başarılı olanlara diploma verilmiştir. Buradan diploma alan eczacılara “Haydarlı” veya “Haydarî” adı verilmiştir. Bunların bir bölümü daha sonra Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne’de sınava girerek buradan da diploma almışlardır.³

Sivil hekim yetiştirmek amacıyla kurulan Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye 6 Mart 1867’de öğretime başladı. Bu okulda da 1870’de tıp sınıfı yanında bir sivil Eczacı Sınıfı açıldı ve ilk mezununu 1872’de verdi. 31 Ağustos 1903’de Şam’da Şam Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiyesi kuruldu ve bu okulda da tıp öğretimi yanında bir Eczacı Sınıfı açıldı. Bu okul I. Dünya Savaşı içinde Beyrut’a taşındı ve 4 Ekim 1918’de Beyrut’un İngilizler tarafından işgali üzerine kapandı.

2. Tıp Fakültesi’ne bağlı Eczacı Mektebi dönemi (1909 – 1933): II. Meşrutiyet’in ardından 14 Kasım 1908’de Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye Maarif Nezâreti’ne ve dolayısıyla Darülfünun’a bağlandı. Meclis-i Muallimîn’in 18 Kasım 1908’da yaptığı ilk toplantısında okulun adı Tıp Fakültesi olarak değiştirildi. Bir Eczacı Mektebi ile bir Dişçi Mektebi kurulmasına karar verilerek 1325 [1909] malî yılı bütçesine bunun için ödenek konulması amacıyla girişimde bulunularak bunun gerçekleşmesi sağlandı. Tıp Fakültesi Meclis-i Muallimîni’nin 22 Mayıs 1909’daki toplantısında “Darülfünun-ı

³ Turhan Baytop: *Türk Eczacılık Tarihi*, İ. Ü. Eczacılık Fakültesi Yayınları, İstanbul 1985, s. 245.

Osmanî Tıp Fakültesi Nizamnâmesi” kabul edildi ve bunun 5. maddesi ile Eczacı Mektebi'nin Tıp Fakültesi'ne bağlı olduğu vurgulandı.⁴ Tıp Fakültesi Meclis-i Muallimîni 5 Eylül 1909 günü yaptığı toplantıda Eczacı Mektebi muallimlerini seçti ve bu muallimler 22 Eylül 1325 [5 Ekim 1909]'da ilk toplantılarını yaptılar. 1325 [1909] mali yılı Muvazene-i Umûmiye Kanunu'nun 25. maddesi uyarınca 14 Eylül 1909 tarihinden itibaren varlığı sona eren Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne Tıp Fakültesi'ne katıldı. Bu iki okulun birleşerek Tıp Fakültesi'ni oluşturması sırasında, Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne'nin Eczacı Sınıfı da yeni kurulan Eczacı Mektebi'ne katıldı. Eczacı Mektebi ile yeni kurulan Dişçi Mektebi, Haydarpaşa'ya taşınan Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'nin boşalttığı Kadırga'daki Menemenli Mustafa Paşa Konağı'na yerleşti ve her iki okulun ortak müdürlüğüne Dr. Mustafa Münif [Karaolçun; 1857 – 1937] Paşa getirildi. Eczacı Mektebi'nin kurulmuş olmasına karşılık, Şam Mektebi-i Tıbbiye-i Mülkiyesi'deki Eczacı Sınıfı bu okulun kapanışına kadar varlığını sürdürdü.



Şekil 1. Kadırga'daki Menemenli Mustafa Paşa Konağı. Tıp Fakültesi'ne dönüşen Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye'nin 1909'da Haydarpaşa'ya taşınmasının ardından bu binanın sağ kısmına Eczacı Mektebi ve sol kısmına da Dişçi Mektebi yerleşmiştir.
(R. Kocaer: *Türkiye Eczacılar Almanacağı 1949*, s. 434).

Tıp Fakültesi tarafından hazırlanan 20 Şubat 1331 [4 Mart 1916] tarihli “Darülfünun Tıp Fakültesi ve Şubâtı Nizamnâmesi”⁵ ile Tıp Fakültesi'ne ve buna bağlı okullara ayrıntılı düzenlemeler getirilmiştir. Getirilen bu

⁴ Emre Dölen: *Türkiye Üniversite Tarihi*, Cilt 1, *Osmanlı Döneminde Darülfünun*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2009, s. 389 – 390.

⁵ *Düstur* (2. Tertip), Cilt 8, İstanbul 1928, s. 441 – 459; *Takvim-i Vekâyi*, Sayı 2647 – 2473 (1 – 7 Mart 1332 / 14 – 20 Mart 1916).

düzenlemeler ile Tıp Fakültesi, Darülfünun içinde ayrıcalıklı bir konuma gelmiş ve bu nizamnâmenin temel hükümleri 1933 yılına kadar geçerliliğini korumuştur. Nizamnâme ile Eczacı Mektebi'ne kayıt ve kabul (M. 67), Eczacı ve Dişçi Mekteplerinin idaresi (M. 68 – 71), Eczacı Mektebi'ndeki tedrisat (M. 72) ile Eczacı ve Dişçi Mekteplerinde imtihanlar (M. 74) ayrıntılı bir biçimde düzenlenmiştir. Tıp Fakültesi'ne bağlı olan Eczacı Mektebi'nin bu konumu 1933 yılına kadar sürmüştür. Bu dönemde Eczacı Mektebi, Tıp Fakültesi tarafından bir “arka bahçe” olarak algılanmış olduğundan yeterli düzeyde gelişmemiştir. Bu nedenle bu dönemde doktora yapılması söz konusu değildir. Ancak yurtdışında, Muammer Enver [Öztek] Bey tarafından 1931'de Fransa'da ve Sarım [Çelebioğlu] Bey tarafından 1932'de Almanya'da olmak üzere, eczacılık alanında iki doktora yapılmıştır.



Şekil 2. Eczacı ve Dişçi Mekteplerinin Temmuz 1926'da taşındığı Bayezid'deki eski Jandarma Kumandanlığı binası (*Türk Farmakoloğ Talebi Birliği* 1936, s. 7).

3. Fen Fakültesi'ne bağlı Eczacı Okulu dönemi (1933 – 1944): 1933'de İstanbul Darülfünunu ilga edilerek yerine İstanbul Üniversitesi kurulurken Eczacı Okulu, alanı bakımından daha yakın olduğu düşünülerek Fen Fakültesi'ne bağlandı. Eczacı Okulu'nun Fen Fakültesi'ne bağlanması, Fen Fakültesi doktora mevzuatı kapsamında eczacılık alanında doktoraların yapılmaya başlanması açısından yararlı olmuştur. Okul, Tıp Fakültesi'ne bağlı kalsaydı, eczacılık alanındaki doktoraların çok daha geç bir tarihte yapılmaya başlanmış olacağı kuşkusuzdur. Bu dönemde Eczacı Okulu'nda yabancı hocalar

görev aldılar ve eczacılık alanında ilk doktora çalışmaları bu hocaların danışmanlığında yapıldı.

Ord. Prof. Dr. Alfred Heilbronn (1885 – 1961)⁶ 1933 – 1955 yılları arasında Fen Fakültesi İspençiyari Nebatat [Farmakobotanik] ve Genetik Enstitüsü Direktörü olarak görev yaptı ve 1933 – 1945 yılları arasında Eczacı Okulu'nda Nebat Biyolojisi (FKB kapsamında), İspençiyari Nebatat [Farmasötik Botanik], Bitki Anatomisi ve Farmakognozi derslerini verdi. Eczacılık alanında doktora yaptırmadı. Turhan Baytop doktora çalışmasına yanında başladı ise de tezini Eczacı Okulu'nda Prof. Dr. Sarım Çelebioğlu'nun yanında tamamladı.

Alman eczacı – kimyager Prof. Dr. Kurt Bodendorf (1898 – 1961)⁷ 1934 – 1939 yılları arasında Eczacı Okulu Farmasötik ve Analitik Kimya Enstitüsü Direktörü olarak görev yaptı. Bu dönem içinde herhangi bir doktora yaptırmadı.

Fransız eczacı Prof. Dr. Pierre Duquenois (1904 - 1986)⁸ 1 Mayıs 1940 - 1 Mayıs 1945 tarihleri arasında Eczacı Okulu Farmasötik ve Analitik Kimya Enstitüsü Direktörü olarak görev yaptı. Hayriye Amâl (1942) ve Zehra Sezer (1944) olmak üzere, iki kişiye doktora yaptırdı.

⁶ 28 Mayıs 1885'de Bavyer'a'da Fürth'de doğdu. Orta öğrenimini Fürth ve Nürnberg'de tamamladıktan sonra Münih'de Ludwig – Maximilian Üniversitesi'nde doğa bilimleri (botanik, fizik ve kimya) öğrenimi görerek 1910'da mezun oldu. 1912'de Münster Üniversitesi'nde çalışmaya başladı, 1913'de doktorasını verdi, 1914'de privat doçent ve 1919'da profesör oldu. 1925'de Genetik Enstitüsü Direktörlüğü'ne getirildi. 1933'de Almanya'yı terk etmek zorunda kalarak İstanbul Üniversitesi'nde görev aldı. 1955'de yaş sınırlaması nedeniyle emekliye ayrılmakla birlikte sözleşmeli olarak çalışmasını sürdürdü. 1960'da Münster'e döndü ve 17 Mart 1961'de burada öldü. [Asuman Baytop: *Türkiye'de Botanik Tarihi Araştırmaları*, TÜBİTAK Yayınları, Ankara 2004, s. 316 – 333].

⁷ 28 Aralık 1898'de doğdu, 1922 – 1925 yılları arasında Königsberg Üniversitesi'nde eczacılık ve kimya öğrenimi gördü. 1924'de eczacılık sınavını, 1925'de kimyagerlik sınavını verdi ve 1927'de kimya alanında doktorasını tamamladı. 1929'da Berlin Üniversitesi Eczacılık Enstitüsü'ne Prof. Dr. Mannich'in yanına asistan olarak girdi ve 1930'da gıda kimyası ihtisasını aldı. 1932'de Berlin Üniversitesi'nde Farmasötik Kimya alanında privat doçent oldu. 1934'de kendisi ile sözleşme yapılarak Eczacı Okulu Farmasötik ve Analitik Kimya Enstitüsü direktörlüğüne profesör olarak getirildi. 1939'de geri dönerek 1945'e kadar Breslau Üniversitesi Eczacılık Enstitüsü direktörlüğünü yürüttü. 1948'de Karlsruhe Technische Hochschule'de Farmasötik Kimya Enstitüsü Direktörlüğü'ne getirildi. [Turhan Baytop: *Türk Eczacılık Tarihi*, s. 407; Turhan Baytop: "Eczacı hocalar", *Türk Eczacılar Almanığı: 1966*, Hazırlayan Remzi Kocaer, Kulen Basımevi, İstanbul 1966, s 42 – 43].

⁸ 17 Haziran 1904'de Fransa'da Saint-Quentin kasabasında doğdu. Strasbourg Üniversitesi'nde eczacılık öğrenimi görerek Temmuz 1928'de mezun oldu. 1935'de Paris Eczacılık Fakültesi'nde doktorasını verdikten sonra 1936 – 1939 yılları arasında Strasbourg Üniversitesi'nde Toksikoloji dersleri verdi. 1 Mayıs 1940 – 1 Mayıs 1945 yılları arasında Eczacı Okulu Farmasötik ve Analitik Kimya Enstitüsü direktörü olarak görev yaptı. Bu dönemde Farmasötik Kimya, Analitik Kimya, Gıda Kimyası ve Toksikoloji derslerini Fransızca olarak verdi. Eczacılık alanında doktora yaptıran ilk hoca olduğu gibi Hayriye Amal tarafından çevrilen ve 1944'de yayınlanan *Gıda Kimya Teknikleri* adlı kitabı bu alanda Türkiye'de yayınlanmış öncü kitaplardan biridir. [Turhan Baytop: *Türk Eczacılık Tarihi*, s. 414 – 415; Turhan Baytop: "Eczacı hocalar", s. 47 – 48].



Şekil 3. Ord. Prof. Dr. A.Heilbronn ve bir karikatürü
(*Türk Farmakoloğ Talebi Birliği* 1936, s.11 ve 34).



Şekil 4. Prof.Dr. K. Bodendorf (R. Kocaer: *Türkiye Eczacılar Almanayı* 1966, s. 42).

Şekil 5. Prof.Dr. K. Bodendorf'un karikatürü (*Türk Farmakoloğ Talebi Birliği* 1936, s. 34).



Şekil 6. Prof.Dr. K. Bodendorf (*Türk Farmakoloğ Talebi Birliği* 1936, s. 8).

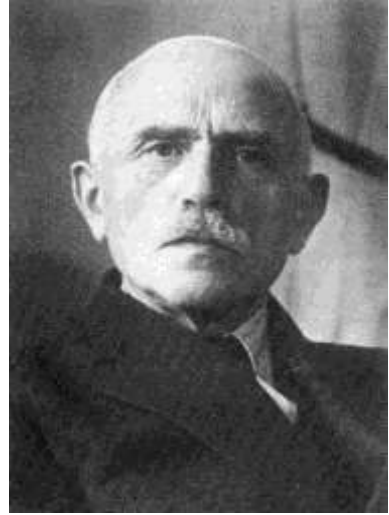
İsviçreli eczacı Ord. Prof. Dr. Leopold Rosenthaler (1875 – 1962)⁹ 18 Ekim 1940 - 14 Temmuz 1950 tarihleri arasında Eczacı Okulu Galenik Farmasi Enstitüsü Direktörü olarak görev yaptı. Kemal Eralı (1943), Semiha Bayraktar [Tulus] (1947), Hikmet Eltutar (1949) ve Hasibe Koçak (1949) olmak üzere, dört kişiye doktora yaptırdı.¹⁰

⁹ 21 Haziran 1875'de Almanya'da Heilbronn'da doğdu. 1898'de Strasbourg Üniversitesi'nden eczacı olarak mezun oldu ve aynı üniversitede doktorasını tamamlayarak fen doktoru unvanını aldı. Burada 1902'de asistan, 1904'de doçent ve 1909'da profesör oldu. 1914'de Bern Üniversitesi Farmasötik Kimya profesörlüğüne geçti. I. Dünya Savaşı'na kolordu eczacısı olarak katıldı ve savaşın ardından Bern Üniversitesi'ne döndü. 1940'da Eczacı Okulu Galenik Farmasi hocalığına davet edildi ve 18 Ekim 1940 – 14 Ağustos 1950 tarihleri arasında on yıl bu görevini sürdürdü. 1950'de İsviçre'ye döndü ve 6 Temmuz 1962'de Bern'de öldü. Türkiye'de bulunduğu süre içinde elli dolayında yayın yapmış ve üç tane ders kitabı yayınlamıştır. Derslerini Fransızca vermekle birlikte kısa sürede öğrenciler ile iletişim kurabilecek kadar Türkçe öğrenmiştir. [Turhan Baytop: "Leopold Rosenthaler", *İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmasi ve Teknolojisi Anabilim Dalı*, Tertipleyen Kasım Cemal Güven, İstanbul 1983, s. 10 – 13; Turhan Baytop: *Türk Eczacılık Tarihi*, s. 432; Turhan Baytop: "Eczacı hocalar", s. 57 – 58].

¹⁰ Leopold Rosenthaler çalışkan, hoşgörülü, öğrenciler tarafından çok sevilen ve öğrenci yıllıklarında en fazla karikatürü çizilen hocalardan biridir. Öğrenci yıllığında Turgut Çulha tarafından kendisi için "Dünyayı takmaz her zaman/Yoktur boş gezdiği bir an/Galenliği pek çok sever/Çalışır her gün durmadan" dörtlüğü yazılmıştır. [*Eczacı Son Sınıf Yıllığı: 1946 – 47*, s. 60].



Şekil 7. Prof.Dr. P. Duquenois (R.Kocaer: *Türkiye Eczacılar Almanığı* 1966, s. 47).



Şekil 8. Prof.Dr. L. Rosenthaler (R.Kocaer: *Türkiye Eczacılar Almanığı* 1966, s. 57).

4. Tıp Fakültesi'ne bağlı Eczacı Okulu dönemi (1944 – 1962): Eczacı Okulu 1944'de yeniden Tıp Fakültesi'ne bağlandı. Bu dönemde bir yandan 1946'da çıkartılan 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu okulun işleyişine bir ölçüde rahatlık getirdiği gibi, öte yandan da bu kanunun asistanlar için doktora yapma zorunluluğu getirmesi ve 1949'da çıkartılan “Eczacı Okulu Doktora Yönetmeliği” ile doktora çalışmalarının düzenlenmesi sonucunda yapılan doktora sayısında önemli artışlar olmuştur.

Bu dönemde İsviçre'den gelen Alman Prof. Dr. Leopold Rosenthaler 1950'ye kadar görevini sürdürdüğü gibi, Alman eczacı Prof. Dr. Carl Heinz Brieskorn (1913 – 1995)¹¹ 1952 – 1955 yılları arasında Eczacı Okulu Galenik

¹¹ 10 Kasım 1913'de Prusya'da Königsberg'de doğdu. Lise olgunluk sınavını verdikten sonra Königsberg'de Tragheim Eczahanesi'nde 1932 – 1934 yılları arasında iki yıl eczane stajı ve ardından bir yıl eczacı asistanı olarak çalışarak eczacılık eğitimi öncesi stajını tamamladı. Münih Üniversitesi'nde eczacılık öğrenimine başladı, 1939'da eczacılık ve 1940'da gıda kimyası devlet sınavlarını verdi. 1941'de Münih Üniversitesi Fen Fakültesi'nde ökseotunun içerdiği maddeler konusundaki tezi ile doktorasını vererek “Dr.rer.nat.” unvanını kazandı. Aralık 1941'de Strasbourg Üniversitesi Eczacılık Enstitüsü'nde Prof. Dr. F. Schlemmer'in yanında asistan olarak çalışmaya başladı ve 1944'de habilitation sınavını vererek privat doçent oldu. 1951'de Eczacı Okulu Galenik Farmasi Enstitüsü direktörlüğüne profesör olarak atandı. 1955'de Münih Üniversitesi'ne profesör olarak döndü, aynı yıl Münster Üniversitesi'ne, 1958'de Tübingen Üniversitesi'ne ve 1960'da Würzburg Üniversitesi Eczacılık ve Gıda Kimyası Enstitüsü direktörlüğüne getirildi. 1962 – 1963 döneminde Fen Fakültesi dekanlığı yaptı ve 31 Mart 1982'de emekli oldu. Türkiye'de bulunduğu sırada bir ders kitabı yayınladı. [Yalçın Topaloğlu: “Carl Heinz Brieskorn”, *İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmasi ve Teknolojisi Anabilim Dalı*, s. 18 – 19; Turhan Baytop: *Türk Eczacılık Tarihi*, s. 407; Turhan Baytop: “Eczacı hocalar”, s. 43 – 44].

Farmasi Enstitüsü direktörü olarak görev yaptı. Bu sırada Ulrich Leiner (1954) ve Mustafa Keskin (1955) olmak üzere iki kişiye doktora yaptırdı.



Şekil 9. Prof.Dr. Leopold Rosenthaler asistan ve öğrencileri ile Bayezid'deki Eczacı Okulu'nun kapısının önünde (E.Dölen Arşivi).

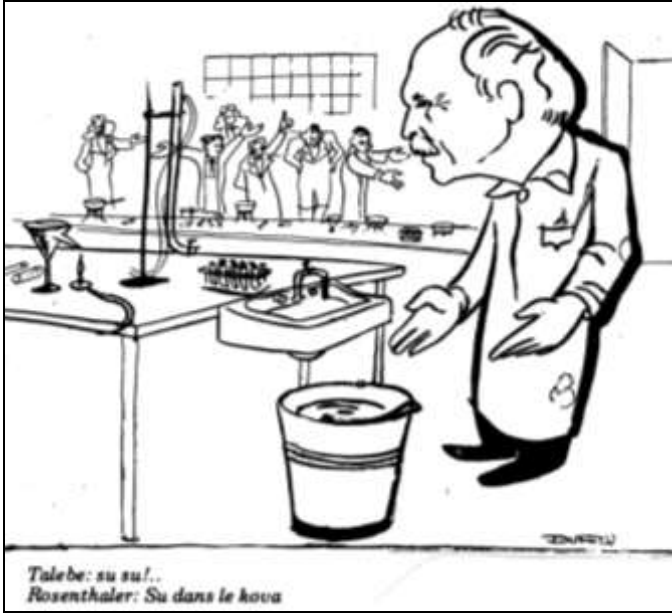


Şekil 10. Prof.Dr. C.H. Brieskorn (R.Kocaer: *Türkiye Eczacılar Almanığı 1966*, s.43).

5. Eczacılık Fakülteleri dönemi: 1960'da Ankara Üniversitesi tarafından 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu uyarınca, Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi kurulmuştur. Bu fakültenin kadrolarına ilişkin 156 sayılı "Ankara Üniversitesi Kuruluş Kadroları Hakkındaki 5239 Sayılı Kanuna Ek Kanun" Kurucu Meclis tarafından hızla çıkartılarak 16 Aralık 1960'da yürürlüğe girmiştir.¹² Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi 3 Kasım 1961'de öğretime başlamıştır. Bundan bir yıl sonra, İstanbul Üniversitesi Senatosu'nun 16 Kasım 1961 tarihinde aldığı kararın 15 Ocak 1962 tarihinde Millî Eğitim Bakanı tarafından onaylanması üzerine, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi kurulmuş ve fakülte olarak öğretime 4 Kasım 1963 günü başlamıştır.¹³

¹² *Resmî Gazete*, Sayı 10682 (16 Aralık 1960).

¹³ Eczacılık Fakültesi'nin kadrolarına ilişkin 582 sayılı kanun 21 Nisan 1965'de kabul edildi. [*Resmî Gazete*, Sayı 11986 (29 Nisan 1965)].



Şekil 11. Prof. Dr. Leopold Rosenthaler'in öğrenci yıllığındaki bir karikatürü. laboratuvarda distile su sıkıntısı çeken öğrencilere kendine özgü Türkçesi ile suyun kovada olduğunu söylüyor.

Bu fakültelerin ardından 1967'de Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Yüksek Okulu kurulmuş ve bu okul 1971'de Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'ne dönüşmüştür. 1971'de Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Eczacılık Yüksek Okulu kurulmuş ve bu okul 1975'de Ege Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'ne dönüşmüştür. İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi dışındaki eczacılık fakültelerinde doktora programları kuruluş dönemlerinin ardından ancak 1970'li yılların ortalarında başlayabilmiştir.

Bu dönemde 1960'lı yılların ikinci yarısında 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'na dayanılarak değişik alanlarda çok sayıda özel yüksek okul açıldığı gibi, sekiz tane de Eczacılık Özel Yüksek Okulu açıldı.¹⁴ 625 sayılı kanunun özel yüksek okulların açılmasına olanak sağlayan maddeleri Anayasa Mahkemesi'nin 12 Ocak 1971 tarihinde aldığı karar ile iptal edildi. Bu kararın 26 Mart 1971 günü *Resmî Gazete*'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi ile, Türkiye'de özel yüksek okullar dönemi kapandı. Bu okullar 9 Temmuz 1971 tarihli 1472 sayılı kanunla devletleştirilerek, her şehirde bir tane olacak biçimde

¹⁴ Bu kapsamda İstanbul'da 1964'de İstanbul ve 1969'da Galatasaray Eczacılık Özel Yüksek Okulları, İzmir'de 1967'de Karataş ve 1968'de Efes ve Yakındoğu Eczacılık Özel Yüksek Okulları, Ankara'da 1968'de Anadolu ve Ankara Eczacılık Özel Yüksek Okulları ve Eskişehir'de 1968'de Hastaş Eczacılık Özel Yüksek Okulu açılmıştır.

birleştirildi. Daha sonra bunlar 1982'de Marmara, Anadolu, Gazi ve Ege Üniversitelerine eczacılık fakülteleri olarak bağlandı.

İstanbul Üniversitesi'nde Doktora

İstanbul Darülfünunu döneminde doktora

İkinci Meşrutiyet'in ardından Darülfünun için genel bir düzenleme yapılması konusunda çeşitli girişimlerde bulunulmuş ve tasarılar hazırlanmış olmakla birlikte, bunlar sonuçlandırılmamış ve bazı kısmî düzenlemeler yapılabilmektedir. Bunlardan en önemlisi 13 Mayıs 1329 [26 Mayıs 1913] tarihli "İstanbul Darülfünunu'nun Teşkilât-ı İlmiyesi"dir.¹⁵ Bu düzenlemenin 1. maddesinde Şam Mekteb-i Tıbbiyesi ile Eczacı Mekteb-i Âlisi'nin Ulûm-ı Tıbbiye Şubesi'ne bağlı olduğu belirtilmiş, 2. Maddesinde ise Eczacı Mekteb-i Âlisi'nin dersleri düzenlenmiştir. Darülfünun-ı Osmanî Nizamnâmesi 11 Teşrin-i evvel [Ekim] 1335 [1919] tarihinde çıkartılabilmektedir.¹⁶ Bu nizamnâme ile, Tıp Fakültesi dışındaki fakülteler için doktora çalışması gündeme gelmiştir. Nizamnâme'nin 3. Maddesi, "Hukuk, Edebiyat, Fünûn Medreselerinde tahsil, mertebe-i ulâda [birinci aşamada] mezuniyet (lisans) rûûsile hitama [sona] erer. Mezunlar meyanından [arasından] arzu edenler doktora şeraitini ifa ile icâzet (doktora) rûûsu alırlar. Mezuniyet ve icâzet şeraiti her medresenin talimat-ı mahsusası [özel yönetmeliği] ile muayyendir" hükmünü getirmiştir. Hukuk Fakültesi'nde daha önceden, 1916'da, doktora sistemi bulunmaktadır. Nizamnâmenin yürürlüğe girmesinin ardından, 1921'de, Edebiyat Fakültesi de bir doktora yönetmeliği hazırlamıştır. Buna karşılık Fen Fakültesi'nde doktoranın düzenlenmesi konusunda bir girişim olmamıştır.

Cumhuriyet döneminde çıkartılan 21 Nisan 1340 [1924] tarihli İstanbul Darülfünun Talimatnamesi'nin¹⁷ 3. maddesinde 1919 Nizamnâmesi'nin 3. maddesi aynen tekrarlanarak "Hukuk, Edebiyat, Fen Fakültelerinde tahsil birinci derecede mezuniyet (lisans) rûûsile hitama erer. Mezunlar meyanında arzu edenler doktora şeraitini ifa ile icâzet (doktora) rûûsu alırlar. Tıp Fakültesi'nde tahsil bir dereceli olup icâzet (doktora) ile hitama erer. Mezuniyet ve icâzet şeraiti her fakültenin talimatı mahsusası [özel yönetmeliği] ile mukayyettir" hükmü getirilmiştir. Bu dönemde de Hukuk ve Edebiyat Fakültelerinde yeni düzenlemelerle doktora mevzuatı sürdürülürken, Fen Fakültesi anlaşılabilir nedenlerle Darülfünun'un sonuna kadar doktora sistemine

¹⁵ *İstanbul Darülfünunu – Talimat*, Maarif-i Umûmiye Nezâreti, İstanbul 1329 [1913].

¹⁶ *Düstur* (2. Tertip), Cilt 11, İstanbul 1928, s. 401 – 409; *Takvim-i Vekâyi*, Sayı 3677 (21 Teşrin-i evvel 1335 / 21 Ekim 1919).

¹⁷ *Düstur* (3. Tertip), Cilt 5, Ankara 1931, s. 1098 – 1107

geçmemiştir. Bu dönemde, hukuk alanında yapılmış az sayıda doktora dışında Türkiye’de yapılmış doktora mevcut değildir.

İstanbul Üniversitesi döneminde doktora

31 Mayıs 1933’de kabul edilen 2252 sayılı “İstanbul Darülfünununun İlgasına ve Maarif Vekâletince Yeni Bir Üniversite Kurulmasına Dair Kanun”un 1. maddesi ile İstanbul Darülfünunu 31 Temmuz 1933 tarihinden itibaren ortadan kaldırılmış ve 2. maddesi ile bunun yerine 1 Ağustos 1933’den itibaren İstanbul Üniversitesi kurulmuştur.¹⁸ İstanbul Üniversitesi’nin kuruluşundan uzunca bir süre sonra, 11 Ekim 1934’de “İstanbul Üniversitesi Talimatnamesi” çıkartılmıştır.¹⁹ Bu talimatnamenin 55. maddesinde “Üniversite tahsili Tıpta Doktora ile diğer Fakültelerde lisans veya Doktora ile nihayet bulur. Her Fakültede, imtihan, Lisans ve Doktora şeraiti bunlara mahsus talimatnamelerle tesbit edilmiştir” denilerek doktoradan söz edilmekle birlikte, öğretim üyesi [doçent ve profesör] olabilmek için doktora ön koşul değildir. 2252 sayılı kanunun 12. maddesi ile Darülfünun’a ilişkin bütün kanun ve hükümler de yürürlükten kaldırılmış olduğundan, İstanbul Üniversitesi’nin kuruluşunun ardından yeni talimatnameler hazırlanırken doktora talimatnameleri de yeniden hazırlanmaya başlanmıştır. İlk olarak 1934’de Fen Fakültesi²⁰ ile Hukuk Fakültesi²¹ doktora talimatnameleri yapılmıştır. Edebiyat Fakültesi doktora talimatnamesi ise ancak 1937’de yapılabilmektedir.²² İktisat Fakültesi 1936’da kurulmuş olmakla birlikte doktora talimatnamesi beş yıl sonra 1941’de hazırlanmıştır.²³ Önemli olan talimatnamelerin hazırlanması olmayıp bunların uygulanması, yani doktoraların yapılmasıdır. Birkaç istisna dışında 1940’ların başına kadar doktora çalışmalarının yapılmadığı görülmektedir.

Tıp Fakültesi için durum farklıdır. Bu fakülteden doktor unvanı ile mezun olduğundan doktora söz konusu değildir. Bunun yerine 11 Nisan 1928 tarih 1219 sayılı “Tababet ve Şuabâtı San’atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun”²⁴ uyarınca ihtisas yapılmaktadır. Ancak, anatomi, fizyoloji, histoloji ve

¹⁸ *Düstur* (3. Tertip), Cilt 14, Ankara 1933, s. 1229 – 1231; *Resmî Gazete*, Sayı 2420 (6 Haziran 1933).

¹⁹ *Resmî Gazete*, Sayı 2837 (27 Teşrinievvel [Ekim] 1934).

²⁰ *Fen Fakültesi Tedrisat ve İmtihanlar Talimatnamesi*, İstanbul 1934. Doktoraya ilişkin düzenlemeler bu talimatnamenin “Doktora” başlığını taşıyan 4 – 13. maddeleri ile yapılmıştır.

²¹ *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Tedrisat, İmtihan ve Doktora Talimatnameleri*, İstanbul 1934.

²² *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi 1937 – 1938 Ders Yılı Talebe Kılavuzu*, İstanbul 1937, s. 27 – 29.

²³ *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Doktora Talimatnamesi*, İstanbul 1941. (Maarif Vekili tarafından 16 Ağustos 1941’de onaylanarak yürürlüğe girmiştir).

²⁴ *Resmî Gazete*, Sayı 378 (14 Nisan 1928).

embriyoloji, hijyen gibi temel tıp bilimleri ihtisas kapsamında değildir. Bu alanlardaki uzmanlaşmanın doçentliğe hazırlanma sırasında giderilmeye çalışıldığı görülmektedir.²⁵ Zaten doçentlik için diğer fakültelerde doktora şartı olmadığı gibi, Tıp Fakültesi için de ihtisas yapmış olmak şartı yoktur. Tıp Fakültesi için doktora söz konusu olmadığından, bu fakülteye bağlı olan ve ihtisas kapsamında bulunmayan Diştababeti Okulu için de doktora söz konusu değildir. Burada da uzmanlığın doçentliğe hazırlık aşamasında verilmesine çalışılmaktadır. Bununla birlikte Diştababeti Okulu'nda 1946 öncesinde iki tane doktora yapılmıştır. Bunların hangi mevzuat çerçevesinde yapıldığı konusunda bir bilgi mevcut değildir.

1933'de Fen Fakültesi'ne ve 1945'de yeniden Tıp Fakültesi'ne bağlanan Eczacı Okulu için de durum Diştababeti Okulu'nda olduğu gibidir. Bununla birlikte 1946 öncesinde Fen Fakültesi doktora talimatnamesi uyarınca dört tane doktora yapılmış olduğu gibi, gene bu dönemde başlayan üç tane doktora çalışması da 1949'da "Eczacı Okulu Doktora Yönetmeliği" kapsamında sonuçlandırılmıştır.

Fen Fakültesi'nde doktora

Fen Fakültesi'nde ayrı bir doktora talimatnamesi hazırlanmamış ve doktora ile ilgili kurallar "Fen Fakültesi Tedrisat ve İmtihanlar Talimatnamesi"nin içinde verilmiştir.²⁶ Bunun nedeni doktoranın lisans öğrenimi ile birlikte yapılmasıdır ve bu ilginç bir durumdur. Bu dönemde Fen Fakültesi'nde fen lisans öğreniminin süresi üç yıl (altı sömestir)dir.

Doktora: "Fakülte'deki ilmî tahsil, Fen Doktorluğu rütbesinin ihrazile [kazanılmasıyla] nihayetlenir" (M. 2). "Fen Doktoru rütbesi, Doktora imtihanından sonra Fakülte tarafından tevcih olunur [verilir]. Bu imtihan bir tez ve bir şifahî [sözlü] imtihandan mürekkeptir. Doktora imtihanına girebilmek için Fen Fakültesinde en az sekiz sömestir tahsil görmüş olmak lâzımdır". Yabancı ülkelerin Fen Fakültelerinde geçirilen sömestirlerin eşdeğerliği Fakülte Meclisi tarafından belirlenir. Ancak adayın "İstanbul Üniversitesinde en az iki sömestir devam etmesi lâzımdır" (M. 4).

Doktora tezi: Tezin konusu "Fakülte'de tedris olunan ilim şubelerinden birile alâkadar ilmî bir meseleye dair olmalıdır. Tez ilimde bir ilerleme veya usulde bir yenilik teşkil etmelidir. Tez sekizinci sömestirden önce Dekana tevdi olunamaz [verilemez]" (M. 5). Burada doktora çalışmasına nasıl başlanacağı ve tez konusunun kimin tarafından verileceği belli değildir. "Tez Türk dilinde

²⁵ İstanbul Üniversitesi Doçentlik Sınacı Talimatnamesi, İstanbul 1935, s. 9 – 14.

²⁶ Fen Fakültesi Tedrisat ve İmtihanlar Talimatnamesi, İstanbul 1934.

yazılır”. Bununla birlikte, özel durumlarda Fakülte Meclisi yabancı dilde yazılmış tezleri kabul edebilir veya Türkçe bir tezin yabancı dillerden herhangi birine tam tercümesi istenebilir. “Tezin açık yazılmış olması ve fasıl ve bahislere ayrılmış bulunması lâzımdır. Tez ayrıca 2 – 3 sahifelik bir hülasayı [özet] da ihtiva etmelidir. Yazının okunaklı olması mecburidir” (M. 6). Tezin yabancı dilde yazılabilmesi veya yabancı bir dile tam tercümesinin istenilmesi Türkçe bilmeyen yabancı profesörler nedeniyle getirilmiş hükümlerdir. Tez tek nüsha olarak ve el yazısı ile yazılabilmektedir. Ancak yazının okunaklı olması zorunludur.

Tezin kabulü: Dekan kendisine verilen tezi yetkili ordinaryüse verir. Profesör dört hafta içinde tezin kabul veya red edildiğini açıkça belirterek, tezin ilmî değeri hakkında bir rapor verir. Bunun ardından tez, rapor ve görüşü alınmak üzere, bir başka profesöre verilir. Bunun da görüşü alındıktan sonra, tez ve raporlar sekiz gün süreyle Fakülte Meclisi’nin diğer üyelerinin incelemesine açık bulundurulur. Fakülte Meclisi’nin bundan sonraki ilk toplantısında tezin kabulü veya reddi hakkında çoğunlukla karar verilir (M. 7). Tezin reddi durumunda, tezin tekrar yazılması için Meclis tarafından süre verilebilir. Tezin kabulü durumunda sözlü sınav tarihi belirlenir. Sözlü sınav sekizinci sömestrenin sonundan önce yapılamaz (M. 8).

Sözlü sınav: Şifahî [sözlü] sınav esas ve tali şube üzerinden yapılır. Esas şube tezin konusunun ait olduğu şubedir [bilim dalıdır]. Tali şube ise, esas şube ile organik ilişkisi olması koşuluyla Üniversite’de “tedris olunan bütün şubeler arasından” adayın seçtiği şubedir. “Tezin birinci raportörü esas şubenin mümeyyizidir. İkinci mümeyyiz Dekan tarafından seçilir”. Tali şubenin başka bir fakülte kapsamında olması durumunda, ikinci mümeyyizin seçimi ilgili Dekan tarafından yapılır (M. 9). Sözlü sınav Dekanın başkanlığında, esas ve tali şubelerin mümeyyizlerinden oluşan komisyon tarafından yapılır ve en az iki saat sürer. Sürenin üçte ikisi esas ve üçte biri tali şubeye ayrılır. Sınav sonunda komisyon adayın başarılı veya başarısız olduğuna karar verir. Komisyonun kararı Fakülte Meclisi’nde görüşülür, tez ve sınav sonucu göz önüne alınarak adayın kabul veya reddi konusunda son karar verilir, orta, iyi veya pekiyi olarak derecesi belirlenir. Sözlü sınavın kabul edilmemesi durumunda bir sözlü sınav hakkı daha verilir (M. 10). Doktora sınavı kabul edilen aday, Meclis’in kararına göre tezini tam veya özet halinde ve Meclis’in tavsiyelerine uyararak bastırır. Meclis tezin tam veya özet halinde yabancı bir dile çevrilerek bastırılmasını da isteyebilir. Tezi bastırmaya gücü olmayan adaylara Fakülte tarafından yardım edilmesini Meclis önerebilir (M. 11). Aday tezinin basılmış nüshalarından yeteri kadarını Dekan Kâtipliği’ne teslim ettikten sonra, kendisine “mutat merasim ile Fen Doktorluğu diploması verilir”. “Merisim şekli hususî bir talimatname ile tesbit edilir”. Diplomaya tezin adı, mümeyyizlerin adları ve adayın aldığı derece yazılır ve diğer diplomalar gibi imza ve tasdik edilir (M. 12).

4936 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun doktorayı zorunlu duruma getirmesi üzerine, bu kanuna uygun olarak doktora yönetmelikleri hazırlanmıştır. Bu kapsamda Dişhekimliği Okulu²⁷ ve Eczacı Okulu²⁸ için de ilk kez doktora yönetmelikleri yapılmıştır. Bu yeni yönetmeliklerin getirdiği önemli bir yenilik doktora unvanlarıdır. Bunlar Fen Fakültesi için “Fen Doktoru – Dr. rer. nat.”, Dişhekimliği Okulu için “Dişhekimliği Doktoru – Doctor medicinae dentariae; Dr.med.dent.”, Eczacı Okulu için “Eczacılık Doktoru – Doctor pharmaciae; Dr. pharm.” gibi unvanlardır. İstanbul Üniversitesi'nde 1933 – 1946 döneminde yapılan doktoraların sayıları aşağıda (Çizelge 1) verilmiştir.

Fen Fakültesi'nde yapılan doktoralar:²⁹ Doktora mevzuatı 1934'de düzenlenmiş olmakla birlikte, 1933 – 1940 döneminde astronomi dalında 1937'de iki ve matematik dalında 1939'da iki olmak üzere toplam dört doktora yapılmıştır. 1933 – 1946 döneminde yani Fen Fakültesi'nin “altın çağında” yapılan doktora sayısı 38 olup yıllık ortalama 2,92'dir.

Çizelge 1

İstanbul Üniversitesi'nde 1933 – 1946 döneminde yapılan doktoralar

Fakülte/Okul	Yapılan doktora sayısı
Tıp Fakültesi	250 (ihtisas)
Diştababeti Okulu	2
Fen Fakültesi	38
Eczacı Okulu	4
Edebiyat Fakültesi	15
Hukuk Fakültesi	–
İktisat Fakültesi	5

Doktora veriminin çok düşük olduğu görülmektedir. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi akademik unvanların kazanılması yani doçent veya profesör olmak için doktora şartı aranmamasıdır. Bu konuda zorlayıcı bir şartın olmaması doktora olan ilgiyi azaltmıştır. İkincisi ise asistan sayısının son

²⁷ İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Dişhekimliği Okulu Doktora Yönetmeliği, İstanbul 1950. (Millî Eğitim Bakanı tarafından 17 Eylül 1949'da onaylanarak yürürlüğe girmiştir).

²⁸ İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Eczacı Okulu Doktora Yönetmeliği, İstanbul 1949. (Millî Eğitim Bakanı tarafından 5 Şubat 1949'da onaylanarak yürürlüğe girmiştir).

²⁹ 1933 reformunu izleyen 30 yıl içinde Fen Fakültesi'nde yapılan doktoraların listesi ve bir değerlendirme için bkz. Feza Günergün ve Kaan Ata, “İstanbul Üniversitesi'nde Fen Bilimlerinde Araştırmanın Kurumsallaşması: 1933 Reformu'nu İzleyen Otuz Yıl İçinde Yapılan Doktoralar,” *Türkiye'de Üniversite Anlayışının Gelişimi (1861 – 1961)*, Editörler Namık Kemal Aras, Emre Dölen ve Osman Bahadır, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara 2007, s.163-189 ve 501-517 (doktoraların listesi).

derece yetersiz olmasıdır.³⁰ Dolayısıyla ortada doktora yapacak kimse de yoktur. Bunun temelinde asistanlığın öneminin ve akademik yaşamın ilk basamağı olduğunun bir türlü anlaşılammış olması yatmaktadır. 1946'da yürürlüğe giren 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun asistanların asaletlerinin onaylanmasının ardından üç yıl içinde doktoralarını yapmadıkları takdirde, görevlerine son verileceği hükmünü getirmesi üzerine, 1947 – 1950 yıllarını kapsayan dört yıl içinde yapılan doktora sayısında büyük bir artış olmuş ve yıllık ortalama 10,75 düzeyine yükselmiştir.

13 Haziran 1946 tarihinde kabul edilerek 18 Haziran 1946 günü yürürlüğe giren 4936 sayılı “Üniversiteler Kanunu”nun³¹ 18. maddesi ile doçentlik sınavına girebilmek için “bilim doktorası yapmış bulunmak” veya tıp doktoru diplomasını aldıktan sonra, “birinci sınıf uzman yetkisini kazanmış olmak” koşulu getirilmiştir. Aynı kanunun 38. maddesi ile de asaletlerinin onaylanmasının ardından üç yıl içinde doktora yapamayan asistanların ilişkilerinin kesilmesi, hükme bağlanmıştır.

Eczacı Okulu'nda doktora

4936 sayılı Üniversiteler Kanunu'nun 18/a maddesi uyarınca hazırlanan “İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Eczacı Okulu Doktora Yönetmeliği” 5 Şubat 1949 tarihinde Millî Eğitim Bakanı tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir.³² (Ek 1).

Doktora tezi: Bu yönetmeliğe göre “Eczacı Okulunda doktora çalışmalarına başlayabilmek için isteklinin Eczacı Okulu diplomasını almış olması” veya yabancı ülkelerde almış olduğu eczacı diplomasının tescil edilmiş olması ve “yabancı dilde literatürü takip edebileceğini belirten bir imtihan geçirmesi gereklidir.” Eczacı Okulu'nda doktora yapmak isteyen ve “yapacağı tezin konusu ile ilgili derslerin okutulduğu” başka fakülte veya okullardan mezun olmuş adayların “eczacılık doktorası yapabilmesi için adayın durumuna göre Profesörler Kurulu karar verir.” (M. 2). “Doktora çalışmaları en az iki yıl sürer, aday bu müddet sonunda bir tez hazırlar ve bir sözlü imtihan geçirir. Aşağıdaki maddeler uyarınca tezi kabul edilenler ve sözlü imtihanda başarı gösterenler Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu kararıyla «Eczacılık Doktoru – Doctor pharmaciae, Dr.pharm.» ünvanını kazanır.” (M. 3). “Doktora tezi

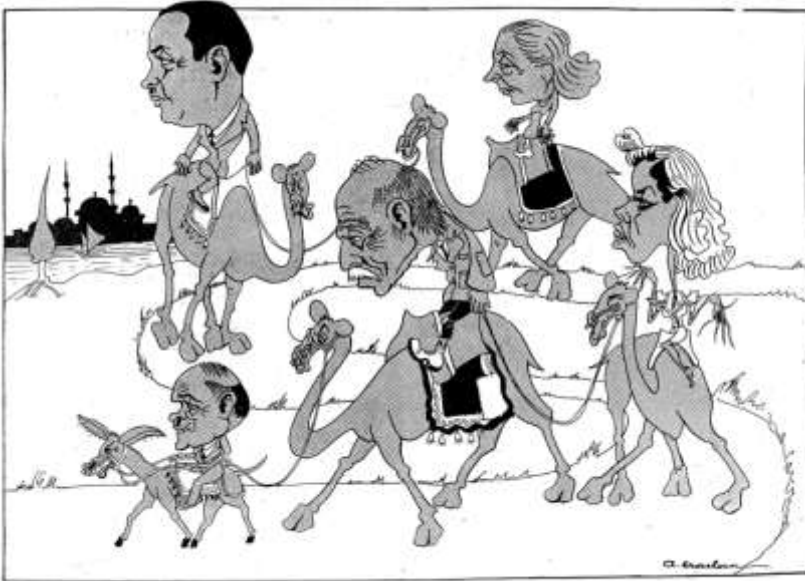
³⁰ Prof. Dr. Ali Rıza Berkem ile Temmuz 2005'de yaptığım görüşmede 1930'lu yılların sonları ve 1940'lı yılların başlarında bir doçent olarak Fizikokimya Enstitüsü'nün tüm ders ve laboratuvarlarını tek başına yürütmek zorunda kaldığını, bu dönemde hiç asistan olmadığını anlatmış ve “böyle bir durumda nasıl bilimsel çalışma yapacak veya yaptracaktım?” sorusunu sormuştur.

³¹ *Düstur* (3. Tertip), Cilt 27, Ankara 1946, s. 1323 – 1343; *Resmî Gazete*, Sayı 6336 (18 Haziran 1946).

³² *İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Eczacı Okulu Doktora Yönetmeliği*, İstanbul 1949.

eczacılıkla ilgili konulardan yapılır.” Tez konusu adayın başvurduğu “öğretim üyesi ile aday arasında kararlaştırılır” ve adayın çalışmaya başladığı tarih okul müdürlüğüne bildirilir. Tez, Eczacı Okulu'nda veya ilgili öğretim üyesinin uygun göreceği başka bir kurumda da hazırlanabilir (M. 4). Burada doktora için başvurunun ve yabancı dil sınavının nasıl yapılacağı konusunda açık bir hüküm yoktur. Hazırlanacak “Tezin orijinal olması, bilimsel bir sonuca varması veya bilimsel bir metodu yeni bir konuya başarı ile tatbik etmesi veya metotta bir ilerleme ve yenilik göstermesi gereklidir.” (M. 6).

Tezin kabulü: Tamamlanan “Tez, daktilo edilmiş üç nüsha olarak verilir. Tezin sonunda Türkçe bir hülâsa ile yabancı dilde tercümesi veya etraflı bir hülâsası bulunmalıdır.” İlgili öğretim üyesi tezi, mahiyetini ve başarı derecesini belirten bir rapor ile birlikte Eczacı Okulu Müdürlüğü kanalıyla Tıp Fakültesi Dekanlığına sunar. Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu tarafından, “adayın tezini yanında yaptığı öğretim üyesi başkan olmak üzere, üç kişilik bir jüri” oluşturulur. “Jüri üyeleri tezi ayrı ayrı inceleyerek evvelâ tezin kabul veya reddi hakkında karar verir ve kabul olunduğu takdirde derecesini ve sözlü imtihan gününü tesbit eder.” Sözlü sınavın günü ve yeri adaya 15 gün önceden bildirilir. Bu sırada tezin bir nüshası, isteyen öğretim üyelerinin incelemesi için Dekanlıkta bulundurulur. (M.7).



Ya bu deveyi gütmeli
Ya bu diyardan gütmeli

Şekil 12. Eczacı Mektebi hocalarını gösteren bir karikatür. Üst sırada soldan sağa: Prof. Sarım Çelebioğlu, Doç. Remziye Hisar; Alt sırada soldan sağa, müdür Prof. Ziya Öktem, Prof. Leopold Rosenthaler ve Doç. Hayriye Amâl hocaları gösteren bir karikatür (Eczacı Son Sınıf Yıllığı 1946 – 47, s. 53).

Sözlü sınav: “Sözlü imtihan tezin müdafaası ve tez ile ilgili konular üzerinde sorular tevcihi suretiyle jüri tarafından yapılır.” Sözlü sınav açıktır ve yapılacağı gün ve saat bir hafta önceden fakülte içinde duyurulur. Sözlü sınavın sonunda jüri oyçokluğu ile sınavın kabul veya reddine karar verir ve kabul edildiği takdirde derecesini saptar. “Jürinin yeter derecede bulmadığı sözlü imtihan, jürinin teklifi ve Profesörler Kurulunun kararıyla bir defaya mahsus olmak üzere tekrarlanabilir.” (M.8).

Doktora unvanının verilmesi: Jürinin kararı Tıp Fakültesi Profesörler Kuruluna sunulur. Tez ve sözlü sınav için verilen dereceler pekiyi, iyi ve ortadır. Kurul tezi kabul edilen ve sözlü sınavda başarılı olan adayın derecesini, bu ikisinin başarı ortalamasını alarak belirler (M.9). Aday Profesörler Kurulu tarafından kabul edilen tezini, belirlenen biçime uygun olarak bastırır ve bunlardan 250 tanesini Okul Müdürlüğüne teslim eder. Tezini bastıran ve harcını ödeyen adaya Dekan ve Rektör tarafından imzalanan eczacılık doktoru diploması verilir (M. 10). Tezin “daha önce başkası tarafından yazılmış bir eserden alınmış olduğu sonradan anlaşılırsa, doktor ünvanı ve hakları geri alınır ve keyfiyet gazete ile ilân olunur.” (M.11).

Yatay geçiş: Başka bir eczacı okulu veya fakültesi ile eczacılık bilim kolları ile ilgili bir yüksek öğretim kurumunda başlamış olan tezler ilgili kurumun onayı alınmak koşuluyla Eczacı Okulu’nda tamamlanabilir. Tez üzerinde daha önce çalışılmış süre göz önüne alınarak iki yıllık minimum süre Profesörler Kurulu kararı ile kısaltılabilir. (M. 5). “Yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden önce başlanmış olan doktora tez ve imtihanlarının ne suretle bitirileceği Profesörler Kurulu tarafından kararlaştırılır.” (Geçici madde).

Yönetmeliğin yürürlüğe girdiği tarihte Fen Fakültesi doktora yönetmeliği uyarınca biri tamamlanmış ve ikisi sürdürülen üç tane tez vardır. Hikmet Eltutar 1948’de tezini Fen Fakültesi Dekanlığı’na teslim etmiş olmakla birlikte yönetmeliğin yürürlüğe girmesi üzerine “Dr. pharm.” unvanını alabilmek için tezini geri çekerek Eczacı Okulu’nda sınava girmiştir. Tez çalışmalarına Fen Fakültesi yönetmeliğine göre başlamış olan Turhan Baytop ile Hasibe Koçak da yeni yönetmeliğe geçerek doktoralarını 1949’da Eczacı Okulu’nda vermişlerdir.

20 Haziran 1973 tarihinde kabul edilen 1750 sayılı “Üniversiteler Kanunu”nun³³ 53. maddesinde “Üniversitelerde, fakülte ve diğer kurumlarda, bu kuruluşların özellikleri ve ihtiyaçlarına göre, çeşitli kademelerde, temel bilimler, lisans, yüksek lisans, uzmanlık ve doktora düzeylerinde yapılacak öğretim ... öğretim ve sınav yönetmeliklerinde düzenlenir” denilerek ilk kez doktora yanında “yüksek lisans” öğretiminden söz edilmiştir.

³³ *Düstur* (5. Tertip), Cilt 12/3, Ankara 1974, s. 2391 – 2425; *Resmî Gazete*, Sayı 14587 (7 Temmuz 1973).

4 Kasım 1981 günü kabul edilen ve 6 Kasım 1981 günü yürürlüğe giren 2547 sayılı “Yükseköğretim Kanunu”nun³⁴ 50. maddesi ile lisansüstü öğretim düzenlenmiş ve bu öğretimin 19. maddede tanımlanan Enstitülerde yapılması esası getirilmiştir.

Yurtdışında Yapılan Eczacılık Doktoraları

Göz önüne alınan dönem içinde, yani 1983 öncesinde yurtdışında eczacılık alanında doktora yapanlar Muammer Enver Öztekin (Fransa; 1931), Sarım Hüsnü Çelebioğlu (Almanya; 1932), Asuman Berk [Baytop] (İsviçre, 1949), Güzin Tamaç [Poffet] (İsviçre, 1957), Bayhan Çubukçu (Fransa; 1962), İ. Sedat İmre (Almanya; 1963), Kemal Hüsnü Can Başer (İngiltere; 1978), Mahmut Koray Sakar (Almanya; 1981) ve Ulvi Zeybek (Almanya; 1983) olmak üzere dokuz kişidir.³⁵ Bayhan Çubukçu bunlardan başka iki kişinin adını vermekle birlikte, bunlardan birincisi olan Fatma Ülkü Afifi Yazar'ı Türkiye'de yaşayıp çalışmaması ve ikincisi olan Levent Tuğrul'un doktora konusu kitre zamkı üzerine olmakla birlikte, bunun eczacılık alanına giren bir çalışma olması kuşkuyla görülmesi nedeniyle bunlar listeye alınmamıştır.³⁶ Burada kendisi eczacı olmayıp eczacılık alanında da doktora yapmamış olmakla birlikte hemen bütün yaşamını Eczacılık Mektebi ve Fakültesi'nde geçirmiş olan Mehmet Rasim Tulus'dan da söz edilmiştir. Yurtdışında doktora yapanların büyük çoğunluğu “eczacılık doktoru” yerine “fen doktoru” unvanını almışlardır.

Muammer Enver [Öztekin] (1903 – 1967)

Muammer Enver Bey,³⁷ 1319 [1903]'de Tekirdağ'da doğdu. 1338 [1922]'de girdiği Eczacı Mektebi'nden 1341 [1925]'de mezun oldu.³⁸ 1928'de Fransa'ya giderek Strasbourg Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde Prof. Dr. E.

³⁴ *Resmî Gazete*, Sayı 17506 (6 Kasım 1981).

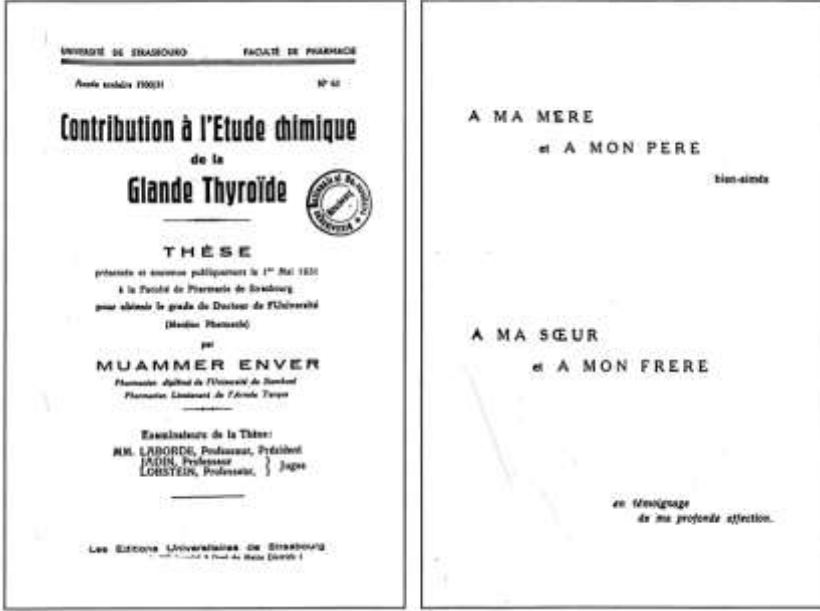
³⁵ Bayhan Çubukçu: “Cumhuriyet döneminde yurtdışı farmakognozi birimlerinde doktora tezi yapanlar ve tezleri”, *Eczacılık Tarihi Araştırmaları*, Editör Afife Mat, İ. Ü. Eczacılık Fakültesi Yayınları, İstanbul 2003, s. 285 – 292.

³⁶ Fatma Ülkü Afifi Yazar 1979'da İsviçre'de Zürich'de Eidgenössischen Technischen Hochschule'de Prof. Dr. O. Sticher'in danışmanlığında hazırladığı “Isolierung, Charakterisierung und Strukturauflklärung der Iridoidglucoside von *Veronica officinalis* L. (Scrophulariaceae)” başlıklı tez ile doktora yapan bir eczacı olmakla birlikte Türkiye'de çalışmamış ve Ürdün'de Amman Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde farmakognozi öğretim üyesi olmuştur. Levent Tuğrul Almanya'da Saarbrücken'deki Universität des Saarlandes'de Mathematisch-Naturwissenschaftlichen Fakultät'de 1981'de Prof. Dr. E. Stahl'in danışmanlığında hazırladığı “Zur Wertbestimmung und Polysaccharid-Zusammensetzung des Tragants” başlıklı tez ile doktorasını vermiş, akademik yaşama girmeyerek özel sektörde çalışmıştır. Kitre zamkı ile ilgili olan bu tez Bayhan Çubukçu tarafından farmakognozi doktorası olarak gösterilmekle birlikte, bunun kimya doktorası olarak alınması daha uygundur.

³⁷ Ahmet C. Ekinci: *Muammer Enver Bey – Doktora Yapan İlk Türk Eczacı*, Acar Matbaacılık, İstanbul 1989, s. 2 – 4.

³⁸ Diploma numarası 2654 ve diploma tarihi 15 Eylül 1341[1925]'dir.

Laborde'un yanında doktora çalışmasına başladı. Hazırladığı *Contribution à l'Étude chimique de la Glande Thyroïde* [Tiroid bezinin kimyasal açıdan incelenmesine katkı] adlı tezini³⁹ 1 Mayıs 1931 günü Prof. Dr. E. Laborde, Prof. Dr. F. Jadin ve Materia Medica dersini veren Prof. Dr. Lobstein'dan oluşan bir jüri önünde savunarak eczacılık alanında Docteur de l'Université [Üniversite doktoru] unvanını aldı ve aynı yıl Türkiye'ye döndü.⁴⁰



Şekil 13. Muammer Enver Bey'in doktora tezinin kapağı (solda) ve ithaf sayfası (sağda). Burada tezini annesine, babasına, kız ve erkek kardeşlerine ithaf etmiştir (E.Dölen Arşivi).

Tezinin bir bölümünü Fransa'da makale olarak yayınladıđı⁴¹ gibi Türkiye'ye döndüğü yıl *Farmakolog* dergisinde de teziyle ilgili bir makale yayınlamıştır.⁴²

³⁹ Muammer Enver: *Contribution à l'Étude chimique de la Thyroïde*, Strasbourg 1931, 64 s. Tez Prof. Dr. E. Laborde'un 25 Mart 1931 ve Eczacılık Fakültesi Dekanı Prof. Dr. F. Jadin'in 26 Mart 1931 tarihli onayları ve Rektör Prof. Dr. Chr. Pfister'in 28 Mart 1931 tarihli izni ile basılmıştır.

⁴⁰ *Farmakolog* adlı eczacılık dergisinde Türkiye'ye dönüşü ile ilgili olarak aşağıdaki habere yer verilmiştir: "Üç sene evvel berayı tettebu Strasbourg'a giden 926 mezunlarından Muammer Enver Bey birkaç gün evvel avdet etmiştir. «Docteur en pharmacie» unvanını kazanan genç ve alışkan arkadaşımızı candan tebrik eder, mesleğin kıymeti şahsiyeti maneviyesini yükseltecek olan böyle genç ve kıymetli uzuvların çoğalmasını temenni ederiz." [*Farmakolog*, Sayı 9, 274 (1931)]. Burada verilen mezuniyet tarihi yanlış olduğu gibi doktora unvanı da farklı olarak verilmiştir.

⁴¹ E. Laborde ve Enver, *Bulletin de la Societe de Chimie Biologique*, 13, 148 – 149 (1931); *Chemical Abstracts*, 25, 5184.

Doktora tezinin dört sayfalık giriş bölümünde (s. 9 – 12) tiroid bezine ilişkin genel bilgiler, fizyolojik etkileri, eksikliğinde ortaya çıkan patolojik durumlar, tedavide kullanılması ve ilaç olarak kullanılan şekilleri verilmiştir. Birinci kısımda (s. 13 – 22) tiroid bezi üzerine yapılmış olan araştırmalar derlenmiş, kimyasal yapısı ve özellikle iyot içeriği üzerinde durulmuştur. İkinci kısımda (s. 23 – 59) araştırmada kullanılan yöntem ve tiroid bezinin kimyasal yapısına ilişkin deneysel çalışmaların sonuçları verilmiştir. Tezin sonunda (s. 60 – 62) 36 kaynağın bulunduğu bir bibliyografya verilmiş olmakla birlikte, alışılmışın aksine özgeçmiş bulunmamaktadır.

Tezinin kapağında İstanbul Üniversitesi'nden mezun olduğu ve Türk ordusunda Eczacı Teğmen olduğu yazılıdır. Türkiye'ye döndükten sonraki yaşamı konusunda fazla bir bilgi yoktur. Ancak askerlikten ayrıldığı ve Tekirdağ'da serbest eczacılık yaptığı bilinmektedir.

Sarım Hüsnü [Çelebioğlu] (1897 – 1982)

Sarım Hüsnü [Çelebioğlu] Bey⁴³ 1909'da Şeyhülislâm olan Erzurum'lu Çelebizâde Hüseyin Hüsnü Efendi'nin (1849 – 1911) oğlu olarak 25 Haziran 1897'de İstanbul'da doğdu. İlk öğrenimine 1903'de Rehber-i Saadet adlı okulda başladı ve orta öğrenimine 1908'de girdiği Davutpaşa Rüşdiyesi'de devam etti. Buradan sonra 1912'de Sankt Georg Avusturya Lisesi'ne girdi ve bu okulun savaş nedeniyle 1914'de kapanması üzerine Tefeyyüz İdadîsi'ne geçti. Mart 1915'de askere alındı ve Başçavuş rütbesi ile tercüman olarak Harbiye Nezâreti'nde Alman generallerin yanında çalıştı. Bir süre tercüman olarak Galiçya cephesinde de bulundu. Askerliği sırasında idadî öğrenimini tamamladığı gibi, 1917'de Ticaret Mekteb-i Âlisi'ne girdi. Hizmeti nedeniyle Alman ve Avusturya Harp Madalyaları aldı. Terhis olduktan sonra Kasım 1918'de Eczacı Mektebi Nebatat Muallimi Dr. Şerafettin Tevfik [Tertemiz; 1879 – 1957] Bey'in etkisi ile Kasım 1918'de Eczacı Mektebi'ne girdi ve 1922'de mezun oldu. Kısa süre sonra 15 Şubat 1922'de Muallim Dr. Mehmet Akif [Aykut; 1885 – 1939] Bey'in yanına Farmakognozi ve Toksikoloji asistanı olarak atandı.

⁴² Muammer Enver: "Umum fosfor miktarının semî mikrometod tayini", *Farmakolog*, Sayı 11, 315 (1931).

⁴³ [Sarım Hüsnü Çelebioğlu]: *Eczacı Kimyager Profesör Doktor (Dr. Phil) Sarım Hüsnü Çelebioğlu – Hal Tercümesi*, Dizerkonca Matbaası, İstanbul 1958; İlhami Tez: *Sarım Çelebioğlu*, Tıp ve Eczacılık Neşriyatı Meşhur Eczacılar Ansiklopedisi: 18, Ülkü Basımevi, İstanbul 1970; İlhami Tez: *Em. Eczacı Kimyager Prof. Dr. Sarım Hüsnü Çelebioğlu ve Hayatı*, Taş Matbaası, İstanbul 1972.



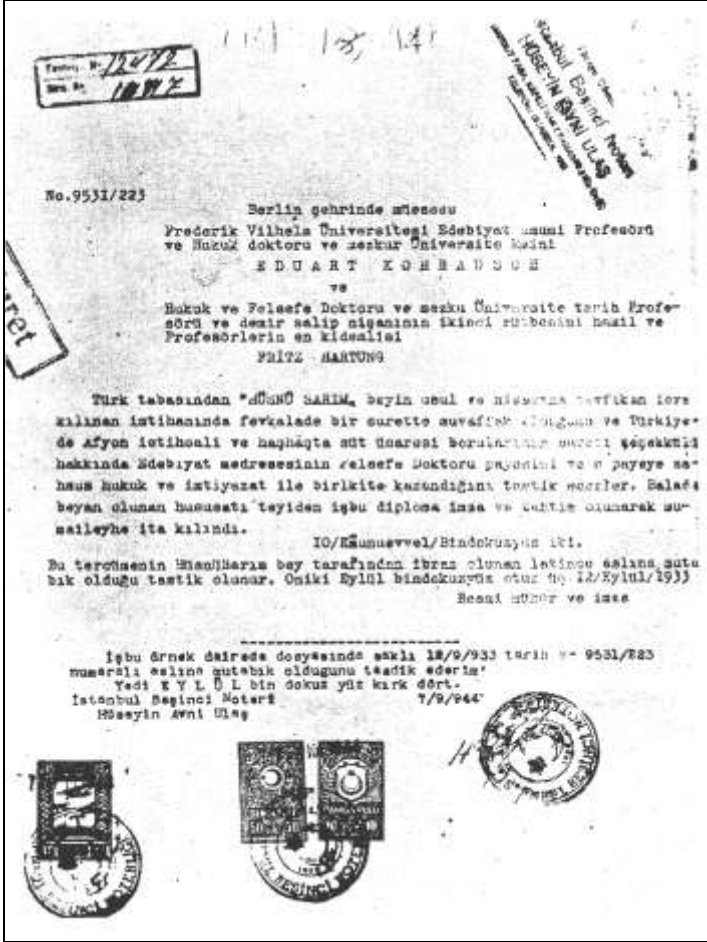
Şekil 14. Prof. Dr. Sarım H. Çelebioğlu
(*Eczacı Son Sınıf Yıllığı 1946 – 47*, s. 2).



Şekil 15. Prof. Dr. Sarım H. Çelebioğlu,
akademik kıyafet ile (İ. Tez, 1972, s. 7).

1926'da incelemelerde bulunmak üzere Ziraat Vekâleti tarafından Türkiye'ye davet edilen Alman botanikçi Prof. Dr. Kurt Krause ile entomolog Prof. Dr. Bischof'un yanına tercüman ve yardımcı olarak verildi ve onlarla araştırma gezileri yaptı. Alman profesörlerin tavsiyesi üzerine, 1927'de Alexander von Humboldt Vakfı'nın bursunu aldı ve 15 Haziran 1927'de Almanya'ya giderek Berlin'deki Friedrich Wilhelm Üniversitesi'nde bir yandan Eczacı Okulu'ndan dersler alıp, öte yandan da Prof. Dr. Ernst Gilg'in yanında doktora çalışmasına başladı. 29 Temmuz 1928'de çalışmalarını yarım bırakarak İstanbul'a döndü ve safran üzerine hazırlamış olduğu çalışması ile başasistanlığa yükseltildi. Aynı bursu yeniden alarak 10 Haziran 1931'de yeniden Almanya'ya giderek yarım kalan öğrenim ve tez çalışmasını sürdürdü. Hazırladığı *Über die Opiumgewinnung in der Türkei und die Entwicklung der Milchsaftsschläuche bei Papaver somniferum L.* [Türkiye'de afyon üretimi ve *Papaver somniferum L.* bitkisinin süt borularının gelişimi üzerine] adlı tez ile 10 Aralık 1932'de doktor unvanını kazandı. Tezin birinci bölümünde afyonun tarihçesinden, Türkiye'de afyon üretiminden, elde edilen ve ihraç edilen afyon miktarlarından söz edilmektedir. Tezin ikinci bölümü ise *Papaver somniferum*'da süt borularının oluşumu üzerinedir. Bu bölümün birinci kısmında süt borularının ne zaman meydana geldiği, ikinci kısmında ne şekilde oluştuğu ve üçüncü kısmında da bunların en iyi nasıl kanıtlandığı

anlatılmıştır. Süt borularının çimlenmeden 17 gün sonra ortaya çıktığı sonucuna varılmıştır.⁴⁴



Şekil 16. Prof. Dr. Sarım Hüsnü Çelebioğlu'nun doktora diplomasının noter onaylı tercümesi.
(İ. Tez, 1972, s. 33).

Türkiye'ye dönünce Eczacı Mektebi'ndeki görevine devam etti ve 1933'de İstanbul Üniversitesi kurulurken kadro dışı bırakıldı. Bir süre eczacı olarak çalıştıktan sonra Ankara'ya giderek 27 Mayıs 1934'de Yüksek Ziraat Enstitüsü'nde Prof. Dr. Kurt Krause'nin başında bulunduğu Botanik

⁴⁴ Ali H. Meriçli: "Prof. Dr. Sarım Çelebioğlu'nun doktora tezi hakkında", *Türkiye'nin Papaver Türleri Üzerinde Araştırmalar*, Hazırlayan Turhan Baytop, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları, İstanbul 1982, s. 7 - 10.

Enstitüsü'nde Başasistan olarak göreve başladı. 21 Ocak 1938'de Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâleti Hıfzıssıhha İşleri Umum Müdürlüğü Tıbbî Müstahzarlar Şubesi Mütihazası'na ve 20 Ekim 1940'da Gazi Terbiye Enstitüsü'nde tabiiye öğretmenliğine atandı.

Eczacı Okulu'nda dördüncü enstitü olarak kurulmasına karar verilmiş olan Farmakognozi Enstitüsü profesörlüğü için dönemin İstanbul Üniversitesi Rektörü Ord. Prof. Dr. Tevfik Salim Sağlam tarafından uygun görülerek 6 Eylül 1944'de aday olarak başvurması sağlandı. Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu tarafından eserlerini inceleyerek rapor vermek üzere beş öğretim üyesi ve bunların dışında üç kişilik bir komisyon görevlendirildi. Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu'nda dört öğretim üyesinin olumsuz ve bir öğretim üyesi ile komisyonun olumlu olan raporları⁴⁵ üzerinde yapılan uzun tartışmalar

⁴⁵ Sarım Hüsnü Çelebioğlu'nun sunduğu çalışmaları 1) Safran (1939 – 1940'da *Farmakolog* dergisinde kısımlar halinde yayınlanmış), 2) Doktora tezi, 3) Çay (1937, 20 s., teksir), 4) Kahve (1937, 20 s., teksir), 5) Botanik ders kitabına ilişkin birinci kısım, 6) Farmakognozi ders kitabına ilişkin bir kısım, 7) Farmakognozinin Gayesi (1939, 6 s., teksir) ve 8) Anadolu Dahilinde Eşçar'dır (1925, 11 s., teksir). Botanik kitabını inceleyen Farmakobotanik ve Genetik Doçenti Sâra Akdik raporunda bu kitabın temel olarak Strasburger'den "konu tamamen kavranmadan yapılmış özet halinde bir çevirme" ve konuların "kavranmadan çevrilmiş olmasının" anlatımın açık olmamasına neden olduğunu belirtmekte ve ayrıca "senelerden beri kullanılmış ve yerleşmiş olan terimler yerine bile kendi tarafından yeni kelimeler konmuş bulunması da anlatımı bir kat daha güçleştirmektedir" demektedir. Bundan sonra da "hemen her sayfada tesadüf edilebilecek" bilimsel hatalara örnekler vermektedir. Prof. Dr. Leopold Rosenthaler raporunda "yalnız doktora tezi ilmi bir travay sayılabilir" dedikten sonra burada kullandığı yöntemin yanlış olduğunu, "hiçbir anatomik resim vermemiş olduğu için" vardığı sonuçların anlaşılır olmadığını, belgelerde "Volontærassistent" olarak yazılmakla birlikte kendisinin bunu "başasistan" olarak tercüme ettiğini, doktora sınavında aldığı "rite" notununu "geçer" veya "orta" anlamına gelmesine karşılık gene bunu da "fevkalade" olarak tercüme ettiğini belirtmektedir. Kendisi doktora tezinden sonra hiçbir bilimsel çalışma yapmamış olduğundan başvurusunun reddi gereklidir. Prof. Dr. L. Rosenthaler Farmakognozi kitabını da Ord. Prof. Dr. Leo Brauner'e inceletmiş ve onun raporunu da yazısına eklemiştir. Bu rapora göre kitap bilimsel bir eser olarak değerlendirilemez ve bu günkü haliyle "talebin eline geçmesi pek feci olur." Kitap yeni gelişmeleri göz önüne almadan yapılmış bir tercümedir. Türkiye'de yetişen drogları nerede bulunduğuna ilişkin hiçbir bilgi verilmezken bunların Almanya'da hangi orman ve dağlarda bulunduğu ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Ord. Prof. Dr. Philip Schwartz 23 Kasım 1944 tarihli raporunda doktora tezinde kullandığı histolojik yöntemi eleştirmekte ve elde edilen sonuçların kuşkulu olduğunu belirtmektedir. Prof. Dr. Tibor Peterfi de 7 Kasım 1944 tarihli raporunda benzer eleştirilerde bulunmaktadır. Prof. Dr. Uveys Maskar ise 27 Ekim 1944 tarihli çok kısa raporunda doktora tezi ve diğer yayınları incelemesi sonucunda "Farmakognozi üzerinde ilmi selâhiyete malik olduğu ve bu dersi okutacak durumda bulunduğu kanaatine" vardığını yazmaktadır. Bu olumsuz raporlar üzerine konunun uzmanı olan öğretim üyelerinin eleştirilerinden habersiz gibi görünen ve tümü Tıp Fakültesi öğretim üyesi olan Ord. Prof. Dr. Philip Schwartz, Prof. Dr. Nabi Kastarlık ve Prof. Dr. Üveys Maskar'dan oluşan komisyonun 18 Aralık 1944 tarihli raporunun yukardan gelen bir talimat üzerine hazırlanmış olduğu açıktır. Daha önceki raporunda Dr. Sarım Çelebioğlu'nun doktora tezinde kullandığı yöntem ve elde edilen sonuçlardan kuşku duyduğunu belirten Prof. Dr. P. Schwartz'ın da ikna edilmiş olduğu görülmektedir. Komisyon raporunda Sarım Çelebioğlu'nun çalıştığı yerler, Almanya'da doktora yapışı anlatıldıktan sonra doktora tezinden ve ulaştığı sonuçlardan övgüyle söz edilmiş, sunduğu çalışmaları ve kitap taslaklarının içerikleri eleştiriye yer verilmeden birer ikiye cümle ile özetlenmiştir. "Ayrıca altı dil üzere tertip edilmiş 4 ciltlik bir bitkiler lûgatı da hazırlamış olduğu işitilmiştir" diyen komisyon kendisinin sürekli olarak Farmakognozi üzerinde çalıştığını görüldüğünü ve "meslektaşları arasında da mümtaz bir mevki kazanmış olduğun[un] hususî mahiyette yapılan temaslara" öğrendiğini belirterek Dr.

sonucunda, 10 Aralık 1945'de oybirliği ile Eczacı Okulu'na Farmakognozi profesörü olarak atandı. Emekli olduğu 1971 yılına kadar Farmakognozi Enstitüsü ve daha sonra Kürsüsü Direktörü olarak görev yaptı.⁴⁶ Doktora tezi dışında, gerek profesörlüğünden önce ve gerekse sonra hiçbir orijinal bilimsel çalışma ve yayın yapmamıştır. Yaptığı yayınlar ders kitapları ve meslek dergileri ile gazetelerde yayınlanmış olan derleme yazılardır. Dört eczacı, onun yanında doktora yapmıştır: Prof. Heilbronn ile doktora çalışmasına başlayan Turhan Baytop (1949), Mekin Tanker (1956), Nevin Tanker (1959) ve Ekrem Sezik (1967).

Mehmet Rasim Tulus [1913 – 2009]

Mehmet Rasim Tulus⁴⁷ 7 Şubat 1913'de Mustafa ve Behice Tulus'un oğlu olarak İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Tekirdağ'da tamamladıktan sonra İzmir Lisesi'ni Haziran 1933'de pekiyi derece ile bitirdi. 1934'de Maarif Vekâleti tarafından kimya öğrenimi görmek üzere Almanya'ya gönderildi. 1 Ocak – 1 Ekim 1934 tarihleri arasında Almanca kurslarına katıldıktan sonra 1 Kasım 1934'de Jena Üniversitesi'nde kimya öğrenimine başladı. Burada üç sömestir öğrenim gördükten sonra 1 Nisan 1936'dan itibaren öğrenimini Frankfurt'taki Johann Wolfgang Goethe Üniversitesi'nin Doğa Bilimleri Fakültesi'nde [Naturwissenschaftliche Fakultät] sürdürdü. 1 Kasım 1937'de birinci ve 16 Aralık 1938'de ikinci genel sınavı (Verbandsexamen) vererek yüksek kimyager (Dipl. chem.) olarak mezun oldu. Aynı fakültenin Organik Kimya Enstitüsü'nde Prof. Dr. Georg Hahn'ın yanında doktora çalışmasına başladı ve hazırladığı “Studien in der Reihe der Oxy- und Alkyloxy-Oxindole” başlıklı tezini⁴⁸ 5 Eylül 1940 günü savunarak doktorasını verdi. Tezinin önemli bir bölümünü ertesi yıl Almanya'da makale olarak yayınladı.⁴⁹

Türkiye'ye dönüşünde, askerliğinin ardından 1943'de Fen Fakültesi II. Kimya Enstitüsü'ne asistan olarak atandı. 1945'de Genel Kimya Doçenti oldu ve 22 Ocak 1951'de Türkiye'nin ilk Analitik Kimya Profesörü olarak Eczacı

Sarım Çelebioğlu'nun “Farmakognozi dersini okutabilecek durumda bulunduğu kanaatine” varmıştır. [İlhami Tez (1972), s. 40 – 53].

⁴⁶ Öğrenci yıllığında Turgut Çulha kendisi için “Nükteleri pek incedir/Kararları kesinedir/Üstadımızın nedense/Zoru derdi Lâtincedir” dörtlüğünü yazmıştır. [*Eczacı Son Sınıf Yıllığı: 1946 – 47*, s. 60].

⁴⁷ *Kimyacılarımız (1920 – 1954)*, Türkiye Kimya Derneği Yayınları, İstanbul 1987, s. 73; Doktora tezindeki özgeçmişi (s. 55).

⁴⁸ Mehmet Rasim Tulus: *Studien in der Reihe der Oxy- und Alkyloxy-Oxindole*, Limburg an der Lahn 1940, 55 s.

⁴⁹ Georg Hahn ve Mehmet Rasim Tulus: “Darstellung von Alkyloxy-o-amino-phenylessigsäuren, Alkyloxy-oxindolen und Alkyloxy-isatinen”, *Berichte der Deutschen Chemischen Gesellschaft*, 74 (4), 500 – 519 (1941).

Okulu Analitik Kimya Profesörlüğüne atandı. Bu görevini emekli olduğu 1983 yılına kadar sürdürdü. 16 Temmuz 1956 – 7 Kasım 1962 tarihleri arasında Eczacı Okulu Müdürlüğü ve 17 Eylül 1970 – 12 Mayıs 1973 tarihleri arasında Eczacılık Fakültesi Dekanlığı görevlerinde bulundu. 24 Şubat 2009'da İstanbul'da öldü.



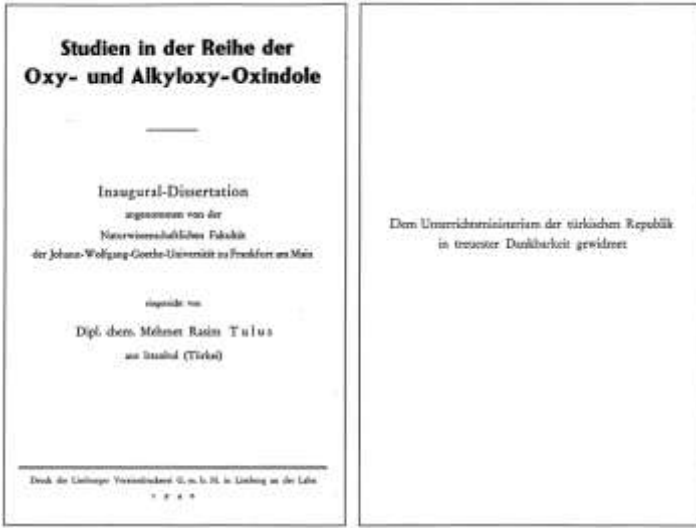
Şekil 17. Prof. Dr. Mehmet Rasim Tulus
(*Kimyaçılarımız: 1920 – 1954*, s. 73).



Şekil 18. Rasim Tulus ile Semiha Bayraktar
[Tulus]'un nişan fotoğrafları (E.Dölen Arşivi).



Şekil 19. R.Tulus'un Diplom-Chemiker diploması (solda) ve doktora diploması (sağda).
(E.Dölen Arşivi).



Şekil 20. Rasim Tulus'un doktora tezinin kapağı (solda) ve tezin teşekkür sayfası (sağda) (E.Dölen Arşivi)

Asuman Baytop (1920 –)

Dr Mehmet Kâmil Berk'in (1878 – 1958) kızı olarak 1920'de İstanbul'da Cağaloğlu'nda doğdu.⁵⁰ İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da Sainte-Pulchérie Fransız Orta Okulu'nda yaptı ve lise öğrenimini Şişli Terakki Lisesi'nde tamamladı. Haziran 1943'de Fen Fakültesi Eczacı Okulu'ndan mezun oldu. Eylül 1943'de Fen Fakültesi Farmakobotanik ve Genetik Enstitüsü'nde Ord. Prof. Dr. Alfred Heilbronn'un yanına asistan girdi. 1947'de özel öğrenci statüsünde İsviçre'ye giderek Zürich'teki École Polytechnique Fédérale/Eidgenössische Technische Hochschule'nin (ETH) Eczacılık Enstitüsü'nde Prof. Dr. Hans Flück'ün yanında hazırladığı “Contributions à l'étude pharmacognosique de 4 espèces alpines d'Achillea” [Dört alpin Achillea türü üzerinde farmakognozik çalışmaya katkılar] başlıklı tezini⁵¹ Nisan 1949'da savunarak doktorasını verdi ve “Docteur ès sciences naturelles – Dr.sc.nat” unvanını kazandı.⁵²

⁵⁰ Feza Günergün: “Asuman Baytop'un özgeçmişi, botanik gezileri, bitki koleksiyonu, kitapları, yayın listesi”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 11 (1 – 2), 5 – 34 (2009 – 2010); Bayhan Çubukçu: “Prof. Dr. Asuman (Berk) Baytop: Farmakognozi alanında akademik dereceleri (Dr., Doç., Prof.) kazanan ilk Türk kadını”, *Sağlık Alanında Türk Kadını*, Editör Nuran Yıldırım, Novartis Yayınları, İstanbul 1998, s. 341 – 347. Bu yayında A. Berk'in doğum yeri yanlışlıkla Üsküdar olarak gösterilmiştir.

⁵¹ Asuman Berk: *Contributions à l'étude pharmacognosique de 4 espèces alpines d'Achillea*, Kader Basımevi, İstanbul 1949.

⁵² Diploma tarihi 19 Nisan 1950'dir.



Şekil 21. Prof. Dr. Asuman Berk [Baytop].

Haziran 1949'da yurda döndü ve Tıp Fakültesi Eczacı Okulu Farmakognozi Enstitüsü'ne asistan oldu. 1952'de "*Helichrysum graveolens* M.B. bitkisi üzerinde farmakognostik araştırmalar" başlıklı tez ile Üniversite Doçenti unvanını aldı, 22 Ocak 1955'de eylemli doçent olarak atandı, 1963'de "Anadolu'nun yabancı Solanaceae'leri" başlıklı takdim tezi ile profesörlüğe yükseldi ve 1964'de yeni kurulan Farmasötik Botanik Kürsüsü'nün başına getirildi. 1987'de emekli oluncaya kadar bu görevini sürdürdü. İ. Ü. Eczacılık Fakültesi Herbariyumu'nun (ISTE) kuruluşuna ve gelişmesine büyük katkıda bulundu. Sekiz kişiye doktora yaptırdığı gibi toplam 260 yayın yaptı ve bu yayınların arasında bir tanesi çeviri olan ve birçoğu birden fazla baskı yapan, yayımlanmış 9 kitabı vardır. 1979'da bulunan endemik ve nadir bir çiğdeme *Crocus asumaniae* [Asuman çiğdemi] adı verildi.⁵³ Bilimsel katkıları nedeniyle 15 Mayıs 1991'de Anadolu Üniversitesi tarafından kendisine "Şeref doktoru – Dr.h.c." unvanı ve 1999'da TÜBİTAK Hizmet Ödülü verildi. Emekliliğinden sonra çalışmalarını Türkiye botanik tarihi üzerinde yoğunlaştırdı, bu konuda çok sayıda makale yayınladı, makalelerini kitaplaştırdı.⁵⁴

⁵³ B. Mathew ve T. Baytop: *Roy. Bot. Gard. Edinburgh*, 37(3), 469(1979).

⁵⁴ Feza Günergun, "Asuman Baytop'un Özgeçmişi, Botanik Gezileri, Bitki Koleksiyonu, Kitapları, Yayın Listesi, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, Cilt XI, sayı 1-2 (2009-2010) (Asuman Baytop Armağanı), s.5-34.



Şekil 22. A.Berk [Baytop]'un doktora tezinin kapağı (solda) ve doktora diploması (sağda) (A.Baytop Arşivi)

Yurtdışında 1949'dan sonra yapılan doktoralar⁵⁵

Güzin Tamaç [Poffet]:⁵⁶ Güzin Tamaç önce fizik ve kimya öğrenimi görmüş ve ardından 1920'de Eczacı Mektebi'ni de bitirmiş olan Nuri Bey'in kızı olarak 28 Şubat 1926'da İstanbul'da doğdu. İlk öğrenimini İstanbul'daki çeşitli okullarda tamamladıktan sonra Alman Lisesi'nde orta öğrenimine başladı. II. Dünya Savaşı sırasında bu okulun kapanması üzerine, öğrenimini Erenköy Kız Lisesi'nde tamamladı. 1945'de Kastamonu milletvekili olan babası 1945'de yeniden seçilemeyince, Ankara'da Yenişehir Eczahanesi'ni alarak işletmeye başladı. Güzin Tamaç 1945 – 1949 döneminde burada çalıştığı gibi, öğretmen olmak ideali ile Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı bölümüne devam etti. Babasının hastalığı üzerine eczacılığa yöneldi, 1949'da İsviçre'ye giderek Bern Üniversitesi Eczacılık Enstitüsü'ne girdi ve 1953'de mezun oldu. Kısa bir süre Ankara'da babasının eczahanesinde

⁵⁵ Bayhan Çubukçu: “Cumhuriyet döneminde yurtdışı farmakognozi birimlerinde doktora tezi yapanlar ve tezleri”, *Eczacılık Tarihi Araştırmaları*, Editör Afife Mat, İ. Ü. Eczacılık Fakültesi Yayınları, İstanbul 2003, s. 285 – 292; Osman Özdemir ve Ahmet C. Ekinci: *İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde 1944 – 1989 Yılları Arasında Doçent ve Profesör Unvanı Alan Öğretim Üyeleri*, İstanbul Eczacı Odası Yayını, İstanbul 1989.

⁵⁶ Ahmet C. Ekinci: “Türk ilaç sanayiinde yönetici kadınların öncüsü Dr. Ecz. Güzin Tamaç Poffet”, *Sağlık Alanında Türk Kadını*, Editör Nuran Yıldırım, Novartis Yayınları, İstanbul 1998, s. 364 – 372.

çalıştıktan sonra 1954 yılı sonunda yeniden Bern'e giderek Bern Üniversitesi Eczacılık Enstitüsü'de Prof. Dr. Ernst Steinegger'in yönetiminde hazırladığı "Pharmakochemische Untersuchungen an Oleaceen" [Zeytingillerde farmakokimyasal araştırmalar] başlıklı tezini 1957'de savunarak doktorasını verdi. Yurda döndükten sonra 2 Ağustos 1959'da Sandoz İlaç Fabrikası'na mesul müdür oldu ve 1991'de emekli oluncaya kadar bu görevini sürdürdü.

Bayhan Çubukçu: 1934'de Bursa'da doğdu, babasının ölümü üzerine, 14 yaşındayken İstanbul'a gelerek öğrenimini sürdürdü. 1959'da Fransa'ya giderek Paris Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde Prof. Dr. R. Paris'nin yönetiminde hazırladığı "Recherches sur quelques *Cassia* africains et en particulier sur le *Cassia goratensis* Fres" [Bazı Afrika *Cassia* türleri ve özellikle *Cassia goratensis* Fres üzerinde araştırmalar] başlıklı tezini 4 Temmuz 1962 günü savunarak doktorasını verdi. Türkiye'ye dönüşünün ardından İ. Ü. Eczacılık Fakültesi Farmakognozi Kürsüsü'ne asistan olarak atandı, "Anadolu'daki Berberis türleri üzerinde farmakognozik araştırmalar" başlıklı tezi ile 1967'de doçent ve 1976'da profesör oldu. 1965, 1969, 1971, 1972, 1977 ve 1988 yıllarında aldığı araştırma bursları ile İngiltere ve Fransa'da araştırmalar yaptı. 1983'de İ. Ü. Geleneksel İlaçlar Araştırma ve Uygulama Merkezi'ni kurdu ve ilk müdürü oldu. Yaş sınırlaması nedeniyle 1 Ocak 2001'de emekliye ayrıldı.

İ. Sedat İmre: Almanya'da Münih'deki Ludwig Maximilians Üniversitesi Hohen Naturwissenschaftlichen Fakultät [Yüksek Doğa Bilimleri Fakültesi]'nde Prof. Dr. L. Hörhammer'in yönetiminde hazırladığı "Beitrage zur Chemie der Inhaltstoffe von Cortex Frangulae und Rhizoma Rhei" başlıklı tezini 30 Ocak 1963 günü savunarak doktorasını verdikten sonra, İ. Ü. Eczacılık Fakültesi Analitik Kimya Kürsüsü'ne asistan olarak döndü. Daha sonra "*Digitalis viridiflora* Lindl. yapraklarının flavon ve antrakinonlar bakımından tetkiki" başlıklı tezi ile 1967'de doçent ve 1973'de profesör oldu. 15 Mayıs 1978 – 18 Mayıs 1981 ve 18 Mayıs 1981 – 8 Eylül 1982 tarihleri arasında iki dönem İ. Ü. Eczacılık Fakültesi Dekanlığı yaptı. Yaş sınırlaması nedeniyle 18 Nisan 1999'da emekliye ayrıldı.

Kemal Hüsnü Can Başer: 15 Temmuz 1949'da Çankırı'da doğdu. 8 Ağustos 1972'de Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi (E.İ.T.İ.A.) Eczacılık Yüksek Okulu'nu bitirdi ve aynı okula Farmakognozi asistanı oldu. 1974'de devlet bursu ile İngiltere'ye gitti ve Londra Üniversitesi Chelsea College Eczacılık Bölümü'nde Prof. Dr. N. Bisset'in yönetiminde hazırladığı "Alkaloids of *Strychnos nux-vomica*" [*Strychnos nux-vomica*'nın alkaloidleri] başlıklı tezini 16 Ağustos 1978'de savunarak doktorasını verdi. Dönüşünde E.İ.T.İ.A. Eczacılık Yüksek Okulu'nda Farmakognozi öğretim görevlisi ve 10 Nisan 1981'de Farmakognozi doçenti oldu. 3 Mart 1987'de Anadolu Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmakognozi profesörlüğüne atandı. 1978 –

1979 yıllarında E.İ.T.İ.A. Kimya Mühendisliği Yüksek Okulu Müdürlüğü ve Şubat 1993 – Şubat 2001 tarihleri arasında Anadolu Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dekanlığı görevlerinde bulundu. 1980’de Tıbbi ve Aromatik Bitki ve İlaç Araştırma Merkezi’ni kurdu ve 1980 -2002 döneminde bu merkezin müdürlüğünü yaptı. Başta TÜBİTAK Bilim Ödülü (2005) olmak üzere çok sayıda ödül aldı.



Şekil 23. Prof. Dr. Kemal Hüsnü Can Başer (E.Dölen Arşivi).

Mahmut Koray Sakar: Almanya’da Westfälischen Wilhelms Universität Münster’de 1981’de Prof. Dr. H. Friedrich’in yönetiminde hazırladığı “Biologische und phytochemische Untersuchungen an einem Mischbestand der Gattung *Papaver* (Sectio *Oxytona*)” adlı tez ile doktorasını verdi. Yurda döndükten sonra, Anadolu ve Hacettepe Üniversiteleri Eczacılık Fakültelerinde Farmakognozi Anabilim Dalı’nda asistan, doçent ve profesör oldu.

Ahmet Ulvi Zeybek: 1977’de Ege Üniversitesi Eczacılık Fakültesi’nden mezun oldu. Avusturya’da Viyana Üniversitesi Formal und Naturwissenschaftlichen Fakultät’de 1983’de Prof. Dr. K. Jentzsch’in yönetiminde hazırladığı “Über die Alkaloide verschiedener *Galanthus*-Arten” başlıklı tez ile doktorasını verdi. Yurda döndükten sonra, Ege Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Farmasötik Botanik Anabilim Dalı’nda 1985’de yardımcı doçent, 1992’de doçent ve 1999’da profesör oldu.

Kasım Cemal Güven: Kasım Cemal Güven 1924’de Trabzon’da doğdu. Öğrenimini sırasıyla Fatih 18inci İlk Okul, Gelenbevi Orta Okulu ve Vefa Lisesi’nde tamamladıktan sonra 1942’de İstanbul Üniversitesi Eczacı Okulu’na girerek 1946’da mezun oldu. Öğrenciliği sırasında Ord. Prof. Dr. Leopold Rosenthaler’in ve mezun olduktan sonra da Prof. Dr. Hayriye Amâl’in yanında fahri asistan olarak çalıştı. 1948’de Elbistan’da bir eczahane açtı. 1951 yılı başında Paris Eczacılık Fakültesi’nde Prof. Dr. R. Delaby’nin yanına sınavla girerek doktora çalışmalarına başladı. Prof. Dr. Hayriye Amâl’in teklifi üzerine 1951 yılı sonunda buradaki çalışmalarını bırakarak yurda döndü ve onun yanına asistan olarak girdi.⁵⁷ Prof. Dr. Hayriye Amâl’in yöneticiliğinde hazırladığı “Orto, para ve para dimetil amino sinnamik asit hidrazidi ve bazı türevleri hakkında” başlıklı tez ile 20 Mart 1953’de “Dr. Pharm.” unvanını kazandı. Kasım Cemal Güven 1956’da Farmasötik Kimya doçenti oldu ve daha sonra Galenik Farmasi Enstitüsü’ne geçerek 1965’de profesör oldu.

İstanbul Üniversitesi’nde 1949 öncesi yapılan eczacılık doktoraları ⁵⁸

Fen Fakültesi’nde yapılan eczacılık doktoraları

Bu doktoralar 1942–1948 yılları arasında Fen Fakültesi doktora yönetmeliği uyarınca yapılarak tamamlanmış olan doktoralardır.

Hayriye Amâl (19 Şubat 1942): Antipyrin 4-methylol türevlerinin sentezi ve incelenmesine katkı (Contribution à la synthèse et à l’étude de q.q. dérivés du méthylol-4-antipyrine). [Fen Fakültesi Eczacı Okulu Farmasötik Kimya Enstitüsü; Danışman: Prof. Dr. Pierre Duquenois]. Bu tez hem Eczacılık ve hem de Farmasötik Kimya alanında Türkiye’de yapılmış olan ilk doktora tezidir.⁵⁹

Eczacılık alanında doktora yapan, doçent ve profesör unvanını alan ilk kadın olan Hayriye Amâl 11 Ekim 1912’de İstanbul’da doğdu.⁶⁰ Öğrenimine İtalya’da başlayıp İstanbul’da devam ederek 1932’de İstanbul Kız Lisesi’nden mezun olduktan sonra, aynı yıl İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Eczacı

⁵⁷ Doktora tezindeki hal tercümesi.

⁵⁸ Feza Günergün ve Kaan Ata’nın adı geçen makalesinin eki (s.501-517): “İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi’nde 1933 – 1963 yılları arasında yapılan doktoralar”, *Türkiye’de Üniversite Anlayışının Gelişimi (1861 – 1961)*, Editörler Namık Kemal Aras, Emre Dölen ve Osman Bahadır, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, Ankara 2007, s. 515.

⁵⁹ Bu tezin aslına ulaşılamamakla birlikte geniş bir özeti aşağıdaki kaynakta yayınlanmıştır: P. Duquenois ve Hayriye Amâl, “Antipyrin-4-carboxyilli asit üzerine fosfor pentaklorür ve thionyl klorür tesiri”, *İstanbul Fen Fakültesi Mecmuası*, A VII (1 – 2), 6 – 12 (1942). (EK 2).

⁶⁰ Aysel Gürsoy: “İlk bayan eczacı ve öğretim üyesi”, *Türkiye’de Eczacılık Öğretiminin 150. Yıldönümü*, İstanbul 1989, s. 19 – 20; *Sağlık Alanında Türk Kadını*, Editör Nuran Yıldırım, Novartis Yayınları, İstanbul 1998, s. 339 – 340; Esin Gürsu: “Prof. Dr. Hayriye Amâl’in ardından”, *Havan*, Sayı 9, 37 – 38 (Temmuz 1980).

Okulu'na girdi ve 1935'de mezun oldu. Aynı yıl İspençiyarî [Farmasötik] ve Analitik Kimya Enstitüsü'ne Prof. Dr. Kurt Bodendorf'un yanına asistan olarak atandı. Prof. Dr. Pierre Duquénnois'nın yanında doktora çalışmasına başladı.⁶¹ Hazırladığı "Antipirin-4-karboksi asidi ve türevleri" başlıklı tezi ile doktora sınavında başarılı olarak Fen Fakültesi Profesörler Kurulu'nun 19 Şubat 1942 tarihli kararı ile "Fen doktoru" unvanını kazandı. Bir süre sonra 4 Aralık 1942'de doçent vekilliğine atandı ve ikinci sınıftaki Farmasötik Kimya derslerini vermeye başladı. Hazırlamış olduğu "Contribution à l'étude des esters gaïacol-d-camphorique et de leurs dérivés" başlıklı çalışma ile 28 Mart 1944'de doçent unvanını aldı. 1947'de Farmasötik Kimya Enstitüsü Direktörlüğü'ne getirildi.⁶² Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu tarafından 15 Nisan 1950'de profesörlüğe yükseltildi ve 13 Mayıs 1950'de Farmasötik Kimya Enstitüsü Direktörlüğü'ne yeniden atandı. Farmasötik Kimya Enstitüsü/Kürsüsü Direktörlüğü'nü 1 Ocak 1980'de emekli oluncaya kadar sürdürdü.



Şekil 24. Hayriye Amâl laboratuvarında çalışırken (solda) ve doçent cüppesi ile (sağda).
(S.Özkırımlı Arşivi)

Hayriye Amâl 44 yıl süren akademik yaşamı içinde 68 orijinal bilimsel yayın yaptığı gibi, her biri birkaç kez basılan dört tane Farmasötik Kimya ders kitabı yazdı. Bu dönemde 19 kişiye doktora yaptırdı, bunlardan sekizi doçent ve

⁶¹ Prof. Dr. Pierre Duquénnois'nın göreve başlama tarihi 1 Mayıs 1940 olduğuna göre Hayriye Amâl muhtemelen Prof. Dr. Kurt Bodendorf'un döneminde doktora çalışmasına başlamıştır.

⁶² Prof. Dr. Pierre Duquénnois'nın ayrılması üzerine Farmasötik ve Analitik Kimya Enstitüsü'nün yönetimi 1945 – 1947 yılları arasında Doç. Dr. Remziye Hisar'a verilmiştir. Bu enstitü 1947'de Farmasötik Kimya Enstitüsü ve Analitik Kimya Enstitüsü olmak üzere iki enstitüye ayrılmıştır.

bu doçentlerden yedisi de profesör unvanını aldı. Eczacı Okulu'nun Eczacılık Fakültesi'ne dönüşmesine, 1965'de Yayın Komisyonu Başkanı olarak *Eczacılık Fakültesi Mecmuası*'nın yayınlanmasına ve 1955 – 1974 döneminde genel sekreter olarak görev aldığı Kodeks Komisyonu'nda *1974 Türk Farmakopesi*'nin hazırlanmasına büyük katkıda bulundu. Farmakope konusundaki çalışmaları nedeniyle Mart 1975'de Sağlık Bakanlığı tarafından takdirname ile taltif edildi. Kürsü başkanlığı yanında 1960 – 1978 yılları arasında Eczacılık Fakültesi'nin Senatörlüğünü ve 12 Mayıs 1969 – 1 Nisan 1970 döneminde Eczacılık Fakültesi Dekanlığını yaptı. İngiliz Eczacılık Cemiyeti, Amerikan Eczacılık Cemiyeti, Uluslararası Eczacılık Federasyonu (FIP) ve Türk Eczacıları Birliği'nin üyesi ve IUPAC Türkiye temsilcisi olan Hayriye Amâl bir süre Yüksek Sağlık Şurası üyeliği de yaptı.⁶³ Hayriye Amâl, 3 Nisan 2005'de İstanbul'da hayatını kaybetti.



Şekil 25. Hayriye Amâl öğrencileri ile birlikte (S.Özkırmımlı Arşivi)

Kemal Erali (28 Aralık 1943): Türkiye'de yetişen bitkiler hakkında fitoşimik araştırmalar. [Fen Fakültesi Eczacı Okulu Galenik Farmasi Enstitüsü; Danışman: Prof. Dr. Leopold Rosenthaler]. Bu tez bitki kimyası konusunda

⁶³ Öğrenci yıllığında Turgut Çulha kendisi için “Çalışanı o çok sever/Her gün başka bir rop giyer/Hem zekidir hem sportmen/Derse yüz metreyle girer” dörtlüğünü yazmıştır. [*Eczacı Son Sınıf Yılığ*: 1946 – 47, s. 60].

olmakla beraber, bir Galenik Farmasi Enstitüsü'nde Türkiye'de yapılmış olan ilk doktora tezidir.

Zehra Sezer (28 Mart 1944): Aromatik ethilenik ketonlar üzerinde yapılan tetkikler. [Fen Fakültesi Eczacı Okulu Farmasötik Kimya Enstitüsü; Danışman: Prof. Dr. Pierre Duquenois].

Semiha Bayraktar [Tulus] (14 Nisan 1948): İodotannen çözeltisinde iod vaziyetinin incelenmesi. [Tıp Fakültesi Eczacı Okulu Galenik Farmasi Enstitüsü; Danışman: Prof. Dr. Leopold Rosenthaler]. (Tezin teslim tarihi 9.11.1947).

Semiha Bayraktar [Tulus] 1915'de İstanbul'da doğdu. İlk öğrenimine Feyziatî Lisesi'nin ilk kısmında tamamladı. Orta öğrenimini St. Jeanne D'arc Fransız Orta Okulu ve İstanbul Kız Lisesi'nde tamamladıktan sonra, 1936'da girdiği Eczacı Okulu'ndan 1939'da mezun olmasının ardından 1941'de Galenik Farmasi Enstitüsü'ne asistan oldu. 1948'de doktorasını verdi ve 1954'de "*Digitalis ferruginea* L. yapraklarından kardioaktif, billuri bir glikozitin tecridi" başlıklı tezi ile Galenik Farmasi Doçenti oldu. 1955'de Farmasötik Kimya Doçentliğine atandı. Burada Anorganik Farmasötik Kimya derslerini verdi ve ilâç sentezleri ile ilgili öğrenci laboratuvarını yönetti. Profesörlüğe başvurmayarak emekli olduğu 4 Nisan 1983 tarihine kadar bu görevini sürdürdü ve 30 Mayıs 1987'de İstanbul'da vefat etti.



Şekil 26. Asistan Dr. Z. Sezer (*Eczacı Son Sınıf Yıllığı 1946-47*, s. 4).



Şekil 27. Baş Asistan Dr. S. Bayraktar [Tulus] (*Eczacı Son Sınıf Yıllığı 1946-47*, s.4).

Fen Fakültesi Eczacı Okulu'nda Başlanıp Tıp Fakültesi Eczacı Okulu'nda tamamlanan doktora tezleri

Bu doktora tezleri Fen/Tıp Fakültesi Eczacı Okulu'nda Fen Fakültesi doktora yönetmeliğine göre başlanıp daha sonra 1949'da "İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Eczacı Okulu Doktora Yönetmeliği"nin çıkması üzerine bu yönetmelik uyarınca Eczacı Okulu'nda sunulmuş olan tezlerdir.

Hasibe Koçak (4 Nisan 1949): "Birkaç galenik preparat meselesi hakkında." [Tıp Fakültesi Eczacı Okulu Galenik Farmasi Enstitüsü; Danışman: Prof. Dr. Leopold Rosenthaler]. Hasibe Koçak tez çalışmasına Fen Fakültesi'nde başlamış, Eczacı Okulu Doktora Yönetmeliği'nin çıkması üzerine Eczacı Okulu'nda tamamlamıştır.⁶⁴



Şekil 28. Asistan Dr. H. Koçak (R. Kocaer, *Türkiye Eczacılar Almanığı: 1949*, s. 386).



Hasibe Hanımın! Gösteriniile... Parmak ile öyle eleğül, tutumunuz.

Şekil 29. Prof.Dr. L. Rosenthaler ve Asistan H. Koçak'ı gösteren bu karikatürde L. Rosenthaler kendine özgü Türkçesi ile H. Koçak'a talimat veriyor.

Hikmet Eltutar (18 Nisan 1949): Muhtelif cisimlerin hint yağındaki çözünürlüklerinin tayini. [Tıp Fakültesi Eczacı Okulu Galenik Farmasi Enstitüsü; Danışman: Prof. Dr. Leopold Rosenthaler]. (Hikmet Eltutar tezini 1948'de Fen Fakültesi Dekanlığı'na teslim etmiş, Eczacı Okulu Doktora

⁶⁴ Hasibe Koçak 1337 [1921]'de Alanya'da doğmuş, ilk öğrenimini 1932'de Antalya'da, orta öğrenimini 1935'de Simav'da ve lise öğrenimini 1938'de Konya'da tamamladıktan sonra, aynı yıl Eczacı Okulu'na girerek 1942'de mezun olmuştur. 1942'den beri Galenik Farmasi Enstitüsü'nde asistan olarak çalışmaktadır. [Doktora tezindeki hal tercümesi].

Yönetmeliği'nin çıkması üzerine geri çekerek Eczacı Okulu'nda sınava girmiştir).⁶⁵

Adalet Özger (25 Mayıs 1949): “1-fenil 3-metil 5-pirazolon'un bazı belirteçler karşısındaki durumu hakkında”. [Tıp Fakültesi Eczacı Okulu Farmasötik Kimya Enstitüsü; Danışman: Prof. Dr. Hayriye Amâl].⁶⁶



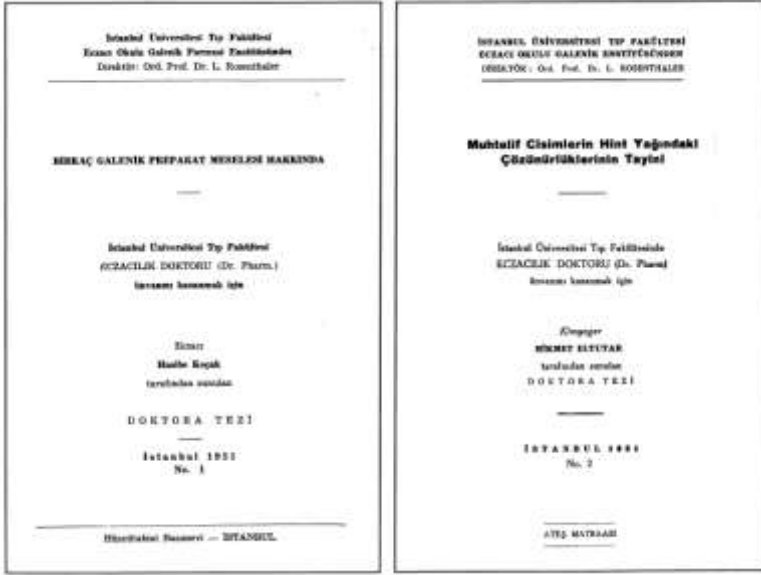
Şekil 30. Asistan Dr. H. Eltutar (*Eczacı Son Sınıf Yıllığı 1946-47*, s.4).



Şekil 31. Asistan Dr. A. Kançal [Özger] (R. Kocaer, *Türkiye Eczacılar Almanığı 1949*, s. 389).

⁶⁵ Hikmet Eltutar Emekli Topçu Albay Şükrü Eltutar'ın kızı olarak 1328 [1912]'de Erzurum'da doğmuş, ilk öğrenimini burada, orta öğrenimini İstanbul Kız Lisesi'nde ve lise öğrenimini Erenköy Kız Lisesi'nde tamamladıktan sonra, 1932'de İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Enstitüsü'ne girerek 1935'de kimyager olarak mezun olmuştur. Nisan 1936'da Eczacı Okulu Analitik Kimya asistanlığına atanmış olup Analitik Kimya ve Toksikoloji Enstitüsü'nde asistan olarak çalışmaktadır. [Doktora tezindeki hal tercümesi].

⁶⁶ Adalet Özger 1339 [1923]'de İstanbul'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra, 1940'da Eczacı Okulu'na girerek 1944'de mezun oldu. Aynı yıl Farmasötik Kimya Enstitüsü'ne asistan olarak girdi. [Doktora tezindeki hal tercümesi].



Şekil 32. H. Koçak'ın (solda) ve H. Eltutar'ın (sağda) doktora tezlerinin kapakları (E.Dölen Arşivi)

Ömer Turhan Baytop (1 Haziran 1949): “*Ephedra campylopoda* C.A.Mey.’in morfolojik, anatomik ve kimyasal karakterleri.” [Tıp Fakültesi Eczacı Okulu Farmakognozi Enstitüsü; Danışman: Ord. Prof. Dr. Alfred Heilbronn]. Turhan Baytop tez çalışmasına askerliği sırasında Prof. Alfred Heilbronn’un yanında başlamış, 1948’de Eczacı Okulu Farmakognozi Enstitüsü’ne asistan olarak girince Prof. Dr. Sarım Çelebioğlu’nun yanında sürdürmüş ve Eczacı Okulu Doktora Yönetmeliği’nin çıkması üzerine 1 Haziran 1949’da bu yönetmeliğe göre tamamlamıştır. Turhan Baytop, Türkiye’de Farmakognozi alanında doktora yapan ilk kişidir.⁶⁷

Ömer Turhan Baytop Topçu Albay Emin Baytop’un oğlu olarak 20 Haziran 1920’de İstanbul’da Üsküdar’da doğdu. Babasının görevi nedeniyle ilk öğrenimini Babaeski’de ve orta öğrenimini Kırklareli’nde tamamladıktan sonra, Edirne Lisesi’nde başladığı lise öğrenimini Kabataş Lisesi’nde sürdürdü ve Erzurum Lisesi’nden mezun oldu. 1941’de girdiği Eczacı Okulu’nu 1945’de bitirdi. Daha öğrenciliği sırasında bitki toplamaya başladığı gibi son sınıftayken Ord. Prof. Dr. Alfred Heilbronn’un yanında fahrî asistan olarak çalışmaya

⁶⁷ Feza Günergun, “Turhan Baytop (1920 – 2002): Araştırarak, toplayarak, yazarak geçen bir ömür”, *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, 4 (1), 1 – 24 (2002); Asuman Baytop, “Prof. Dr. Turhan Baytop’un (1920 – 1982) araştırma konuları ve bilimsel yayınları”, *Turhan Baytop Anma Kitabı*, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları, İstanbul 2004, s. 135 – 150.

başladı ve mezun olduktan sonra da bir yıl kadar sürdürdü. Bu sırada hocasının verdiği doktora konusu üzerinde çalışmaya başladı. 1946 – 1947 döneminde askerliğini yaparak 30 Mart 1947'de terhis edildi ve Farmakognozi Enstitüsü'nde Prof. Dr. Sarım Çelebioğlu'nun yanına fahrî asistan olarak girdi ve 1948'da kadroya geçti. 1952'de "Anadolu meyan kökü ve meyan balı üzerinde farmakognostik araştırmalar" başlıklı tezi ile Farmakognozi doçenti oldu. "Ammi visnaga Lam. (Dişotu) bitkisinin meyveleri üzerinde araştırmalar" adlı takdim tezi ile 1963'de Farmakognozi profesörlüğüne yükseltildi.



Şekil 33. Asistan Dr. Ömer Turhan Baytop (R. Kocaer: *Türkiye Eczacılar Almanacağı 1949*, s.391).

T. Baytop, Eczacılık Fakültesi'nin kurulması için büyük çaba harcadı ve 17 Ekim 1963 – 11 Mayıs 1965, 12 Mayıs 1973 – 12 Mayıs 1975, 12 Mayıs 1975 – 15 Mayıs 1978, 8 Eylül 1982 – 8 Eylül 1985 ve 11 Eylül 1985 – 1 Temmuz 1987 tarihleri arasında beş dönem İ. Ü. Eczacılık Fakültesi Dekanlığı yaptı. 1987'de emekli oldu, 1988'de TÜBİTAK Bilim Ödülü'nü aldı ve 25 Haziran 2002'de İstanbul'da hayatını kaybetti. Bütün yaşamını bitki toplamak ve araştırma yapmakla geçiren Turhan Baytop eczacılık tarihi ile yakından ilgilenmiş, bu alanda çok sayıda yayın yapmış ve Türk Eczacılık Tarihi Toplantılarını başlatmıştır.



Şekil 34. Adalet Özger (solda) ve Turhan Baytop'un (sağda) doktora tezlerinin kapakları (E. Dölen Arşivi)

İstanbul Üniversitesi Eczacı Okulu ve Eczacılık Fakültesi'nde Yapılan Doktora Tezleri

1942 – 1983 döneminde yapılan tezler

1942 – 1983 dönemini kapsayan 42 yıl içinde toplam olarak 139 doktora tezinin yapılmış olduğu görülmektedir.⁶⁸ Bu dönem içinde yapılan tezlerin listesi **Ek 3'**de verilmiş, konulara ve yıllara göre dağılımı da Çizelge 2'de gösterilmiştir. Bugüne kadar yayımlanan bütün listelerde 1949 öncesinde Fen Fakültesi doktora mevzuatına göre eczacılık alanında yapılmış olan dört doktora çalışması göz önüne alınmamıştır. Bunlar da eczacılık doktoraları olduğu için burada listeye dâhil edilmiştir. Bu doktora tezlerini yapanlardan on biri kimya yüksek mühendisi, yedisi biyolog ve üçü kimyager olmak üzere yirmi biri eczacı değildir. Geri kalan yüz on dokuz kişi eczacıdır. Bu dönem göz önüne alındığında, 1970

⁶⁸ Turhan Baytop: "1923 – 1973 yılları arasında İstanbul Üniversitesinde eczacılık öğretimi, araştırmaları ve yayınları", *İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Mecmuası*, 9 (1), 12–15 (1973); Osman Özdemir ve Ahmet Ekinci: *İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nde 1949 – 1988 Yılları Arasında Yapılan Doktora Çalışmaları*, TEB, 1. Bölge Eczacı Odası, İstanbul 1988; Turhan Baytop ve diğ., *İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, 1962-2002*, Novartis Ürünleri İlaç Sektörü, İstanbul 2002; Günay Sarıyar ve diğ., *İstanbul Üniversitesinde Farmakognazi, 50. Yıl, Doktora Tez Özetleri 1945-1995*, İ.Ü. Rektörlüğü, İstanbul 1995. Basılmış doktora tezlerinden ulaşılabilenler.

yılı bir kırılma noktası olarak ortaya çıkmaktadır. 1942 – 1969 dönemini kapsayan 28 yıl içinde toplam 39 doktora tezi yapılmıştır ve yıllık ortalama $38/28 = 1,36$ 'dır. Bu dönemde 1945, 1946, 1947, 1951, 1952, 1958 ve 1962 yıllarında verilen tez yoktur. Buna karşılık 1970 – 1983 dönemini kapsayan 14 yıl içinde yapılan tez sayısı 101 ve yıllık ortalama da $101/14 = 7,21$ 'dir. Bu dönemde bir yandan değişik alanlarda doktora tezleri yapılmaya başlandığı gibi, sayısal olarak da önemli bir artış ortaya çıkmaktadır.

Tez danışmanlarına baktığımızda Kasım Cemal Güven'in 29, Hayriye Amâl'in 19, Rasim Tulus'un 12, Ayhan Ulubelen'in 11, Turhan Baytop'un 10, Asuman Baytop'un 7, Sedat İmre'nin 7, Bayhan Çubukçu'nun 5, Leopold Rosenthaler'in 4, Gültekin Sunam'ın 4, Nevzat Öner'in 4, Nedime Ergenç'in 4, Sarım Çelebioğlu'nun 3, Pierre Duquénois'nın 2, Zeliha İmre'nin 2, Aysel Gürsoy'un 2, Şevket Tekman'ın 2, Turan Altınkurt 2 ve Alfred Heilbronn, Günay Sarıyar, Carl Heinz Brieskorn, Sevil Öksüz, Türkan Gürkan, Hüsametdin Kutlu, Özennur Ateş, Esin Gürsu, Serpil Salman ile Candan Bozok Johannson'un birer tezin danışmanlığını yürüttükleri görülmektedir.

İlk doktoralar

Farmasötik Kimya: Farmasötik Kimya alanındaki ilk doktora Prof. Dr. Pierre Duquénois'nın danışmanlığında Hayriye Amâl tarafından yapılmıştır. (19 Şubat 1942).

Farmakognozi: Farmakognozi alanındaki ilk doktora Ord. Prof. Dr. Alfred Heilbronn'un danışmanlığında Ömer Turhan Baytop tarafından yapılmıştır. (1 Haziran 1949).

Galenik Farmasi: Galenik Farmasi Enstitüsü'ndeki ilk doktora Prof. Dr. Leopold Rosenthaler'in danışmanlığında Kemal Erali tarafından yapılmıştır. (28 Aralık 1943).

Analitik Kimya: Analitik Kimya alanındaki ilk doktora Prof. Dr. Rasim Tulus'un danışmanlığında Osman Yüce İzgi tarafından yapılmıştır. (1955).

Genel Kimya: Genel Kimya alanındaki ilk doktora Prof. Dr. Ayhan Ulubelen'in danışmanlığında Sabiha Kartın tarafından yapılmıştır. (1971).

Biyokimya: Biyokimya alanındaki ilk doktora Prof. Dr. Şevket Tekman'ın danışmanlığında Behire Tezcan tarafından yapılmıştır. (1970).

Farmasötik Botanik: Farmasötik Botanik alanındaki ilk doktoralar Prof. Dr. Asuman Baytop'un danışmanlığında Tekand Gözler ve Gözde Ertem tarafından yapılmıştır. (1970).

Mikrobiyoloji: Mikrobiyoloji alanındaki ilk doktora Prof. Dr. Kasım Cemal Güven'in danışmanlığında Candan Bozok tarafından yapılmıştır. (25 Mart 1971).

Farmakoloji: Farmakoloji alanındaki ilk doktora Prof. Dr. Gültekin Sunam'ın danışmanlığında Ayhan Köseoğlu tarafından yapılmıştır. (1972).

Toksikoloji: Toksikoloji alanındaki ilk doktora Prof. Dr. Zeliha İmre'nin danışmanlığında Ömer Ersoy tarafından yapılmıştır. (11 Temmuz 1975).

Çizelge 2

Istanbul Üniversitesi'nde 1942 – 1983 döneminde yapılan eczacılık doktoralarının konulara ve yıllara göre dağılımı

	Analytik Kimya	Genel Kimya	Biyokimya	Farmasötik Botanik	Mikrobiyoloji	Farmasötik Kimya	Farmakognozisi	Farmakoloji	Toksikoloji	Galenik Farmasi
1942						1				
1943										1
1944						1				
1948										1
1949						1	1			2
1950						1				
1953						2				
1954										1
1955	1									1
1956	1						1			
1957						1				
1959							1			
1960						2				1
1961						1				
1963	1									
1964										1
1965							1			
1966	1					1				1
1967	1					2	1			2
1968	1					1				
1969	1					1				1
1970	3		1	2		1	2			2
1971		1			1					4
1972					1			1		3
1973	1			1			1	1		1
1974		1				1	1			1
1975	5	1	1	1		1	1		1	1
1976	1	2			1		1			1
1977								1		4
1978		1	1	1		6	1	1		1
1979	1		1	1		1	2			2
1980	2	1			1	2	1			1
1981			1				1		1	
1982	1	1		2		1	2			2
1983	1	1	1		1	1	1			1
Top.	22	9	6	8	5	29	19	4	2	35

1983'den sonraki durum

1983'den itibaren yüksek lisans ve doktora çalışmalarının Sağlık Bilimleri Enstitüleri çatısı altında toplanması, yapılan doktora ve yüksek lisans sayılarında ve lisanstan lisansüstüne geçişte önemli artışlar getirmiştir. Sağlık Bilimleri Enstitülerinin 1983/84 – 1998/99 dönemine ilişkin eczacılık ile ilgili programlarındaki öğrenci ve mezun sayıları (Çizelge 3)'de gösterilmiştir. Bu değerlerin incelenmesi sonucunda, lisanstan yüksek lisansa ve yüksek lisanstan doktora geçişi gösteren oranlar 1983/84 döneminde Dr/YL/L = 1/2,07/44,21 iken 1998/99 döneminde Dr/YL/L = 1/1,44/20,33 değerine yükselmiştir.

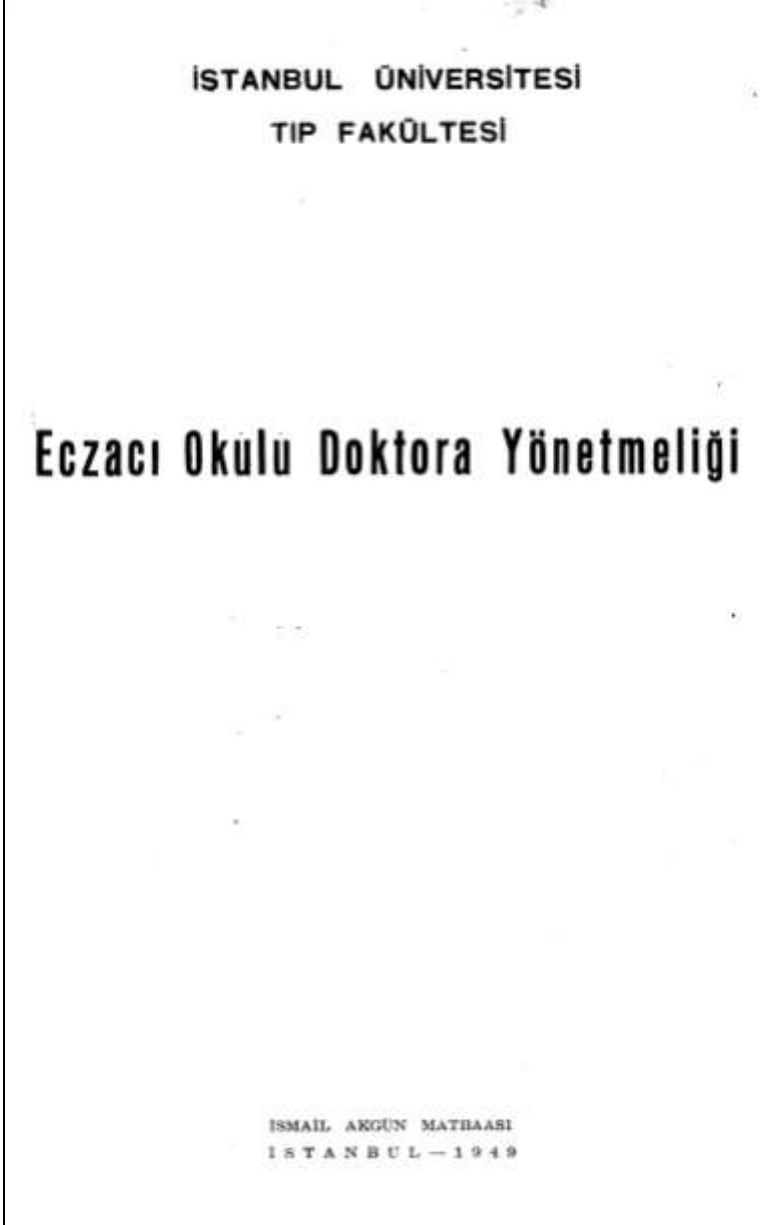
Çizelge 3

1983/84 – 1998/99 döneminde Sağlık Bilimleri Enstitülerinin eczacılıkla ilgili programlarındaki öğrenci ve mezun sayıları.

Öğretim Yılı	Lisans		Yüksek Lisans			Doktora		
	Yeni Kayıt	Mezun	Yeni Kayıt	Okuyana	Mezun	Yeni Kayıt	Okuyana	Mezun
1983 - 84	902	619	56	81	29	22	81	14
1984 - 85	939	700	30	96	22	10	115	21
1985 - 86	939	741	70	138	23	10	91	6
1986 - 87	945	645	75	128	42	33	100	17
1987 - 88	930	700	77	161	46	31	121	15
1988 - 89	932	704	58	159	54	49	143	17
1989 - 90	932	743	69	153	40	49	164	6
1990 - 91	904	795	93	191	37	37	181	15
1991 - 92	892	826	101	242	58	53	208	28
1992 - 93	872	845	138	266	57	58	245	26
1993 - 94	871	900	142	340	63	54	251	25
1994 - 95	922	938	118	375	85	43	230	20
1995 - 96	879	846	142	376	87	67	245	29
1996 - 97	841	954	104	360	77	66	263	21
1997 - 98	819	885	102	316	80	45	266	26
1998 - 99	807	915	115	300	65	44	262	45
Toplam	14326	12756	1490		865	671		331

Açıklama: Prof. Dr. Asuman Baytop ile ilgili fotoğraf ve belgeleri veren Prof. Dr. Feza Günergün'a ve Prof. Dr. Hayriye Amâl ile Doç. Dr. Semiha Tulus ile ilgili biyografileri ve fotoğrafları sağlayan Prof. Dr. Sumru Özkırmı'ya teşekkür ederiz.

**Ek 1. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi
Eczacı Okulu Doktora Yönetmeliği**



Ankara : 5 Şubat 1949

T. C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ÜNİVERSİTELER BÜROSU
Sayı : III-B
1314

*Özet: İstanbul Üniversitesi Tıp
Fakültesi Eczacı Okulunun
Doktora yönetmeliği H.*

ÜNİVERSİTE REKTÖRLÜĞÜNE

İSTANBUL

15/II/1949 tarihli ve 296 sayılı yazınız cevabıdır:

Üniversiteniz Tıp Fakültesi Genel Kurulunca hazırlanan ve Senatoca tensip edilen «İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Eczacı Okulu Doktora Yönetmeliği» onanmış ve bu maksatla açılan deftere (12) numara ile kaydolunmuştur.

Gereğinin yapılmasını saygı ile rica ederim.

M. Eğ. Bakanı
İmza

**İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ
ECZACI OKULU DOKTORA YÖNETMELİĞİ**

A — Genel Hükümler :

Madde 1 — 4936 sayılı Üniversiteler Kanununun 18 inci maddesinin a fıkrası gereğince Eczacı Okulunda yapılacak doktora hakkında bu yönetmelik tatbik olunur.

Madde 2 — Eczacı Okulunda doktora çalışmalarına başlayabilmek için isteklinin Eczacı Okulu diplomasını almış olması veya yabancı memleketlerin Eczacı Fakültesi veya Okullarından almış olduğu eczacılık diplomasının usulü dairesinde tescil edilmiş bulunması ve yabancı dilde literatürü takip edebileceğini belirten bir imtihan geçirmesi gereklidir. Eczacı Okulunda doktora çalışmalarına başlamak isteyen ve yapacağı tezin konusu ile ilgili derslerin okutulduğu başka bir fakülte veya yüksek okuldan lisansı bulunan adayların eczacılık doktorası yapabilmesi için adayın durumuna göre Profesörler Kurulu karar verir.

Madde 3 — Doktora çalışmaları en az iki yıl sürer, aday bu müddet sonunda bir tez hazırlar ve bir sözlü imtihan geçirir. Aşağıdaki maddeler uyarınca tezi kabul edilenler ve sözlü imtihanda başarı gösterenler Tıp Fakültesi Profesörler Kurulu kararıyle «Eczacılık Doktoru - Doctor pharmaciae, Dr. Pharm.» ünvanını kazanır.

B — Tez Hakkındaki Hükümler :

Madde 4 — Doktora tezi eczacılıkla ilgili konulardan yapılır. Doktora yapmak isteyen aday ilk önce tez konusunun ilgili olduğu öğretim üyesine başvurur. Tez konusu öğretim üyesi ile aday arasında kararlaştırılır. Adayın tez için fiilen çalışmaya başladığı tarih okul müdürlüğüne bildirilir.

Aday tezini Eczacı Okulunda veya öğretim üyesinin tensip edeceği ve Okul Müdürlüğüne önceden bildireceği başka bir yüksek öğretim müessesesinde hazırlar.

Madde 5 — Başka bir eczacı okulu veya fakültesi veya eczacılık bilim kollarile ilgili bir yüksek öğretim müessesesinde başlanmış tezler, tezi başlatmış olan müessesenin muvafakati alınmak ve ikinci ve dör-

— 6 —

düncü maddelere uyulmak şartıyla Eczacı Okulunda tamamlanabilir. Bu takdirde öğretim üyesinin mucip sebepleri bildiren teklifi üzerine, tez üzerinde evvelce çalışılmış olan müddet gözönünde tutularak, iki yıllık asgarî müddet Profesörler Kurulu kararıyla kısaltılabilir. Tezi başlatmanın muvafakati mücbir sebepler dolayısıyla alınmadığı takdirde bu hususta Profesörler Kurulu karar verir.

Madde 6 — Tezin orijinal olması, bilimsel bir sonuca varması veya bilimsel bir metodu yeni bir konuya başarı ile tatbik etmesi veya metotta bir ilerleme ve yenilik göstermesi gereklidir.

Madde 7 — Tez, daktilo edilmiş üç nüsha olarak verilir. Tezin sonunda türkçe bir hülâsa ile yabancı dilde tercümesi veya etraflı bir hülâsasını bulunmalıdır. Adayın yanında çalıştığı öğretim üyesi, tezi mahiyetini ve muvaffakiyet derecesini belirten bir rapor ile birlikte ve Eczacı Okulu Müdürlüğü vasıtasıyla Tıp Fakültesi Dekanlığına sunar. Dekan, tezi müteakip Profesörler Kuruluna sevkeder. Kurul, adayın tezinin yanında yaptığı öğretim üyesi başkan olmak üzere üç kişilik bir jüri teşkil eder. Jüri üyeleri tezi ayrı ayrı inceleyerek evvelâ tezin kabul veya reddi hakkında karar verir ve kabul olunduğu takdirde derecesini ve sözlü imtihan gününü tesbit eder. Sözlü imtihan günü ve yeri adaya 15 gün önce bildirilir. Bu sırada tezin bir nüshası arzu eden öğretim üyelerinin tetkiki için Dekanlıkta bulundurulur.

C — Sözlü İmtihan :

Madde 8 — Sözlü imtihan tezin müdafaası ve tez ile ilgili konular üzerinde sorular tevcihi suretiyle jüri tarafından yapılır. İmtihan alelidir ve imtihanın yapılacağı gün ve saat Fakülte dahilinde imtihandan en az bir hafta evvel ilân edilir. Sözlü imtihanın bitmesini müteakip jüri üyeleri aralarında müzakere ederek açık oyla imtihanın kabul veya reddine karar verir ve kabul edildiği takdirde imtihanın derecesini tesbit eder. Jürinin kararı çoğunluklardır. Jüri bu kararını bir raporla Okul Müdürlüğü kanalıyla Dekanlığa bildirir. Jürinin yeter derecede bulunduğu sözlü imtihan, jürinin teklifi ve Profesörler Kurulunun kararıyla bir defaya mahsus olmak üzere tekrarlanabilir.

D — Doktoranın Onamı :

Madde 9 — Tıp Fakültesi Dekanı, jüri kararını ilk toplanacak olan Profesörler Kuruluna verir. Kabul edilen tez ve sözlü imtihanın dereceleri Pek İyi, İyi ve Ortadır. Doktora derecesi jürinin raporuna dayana-

— 7 —

rak tez ve sözlü imtihanlar derecelerinin ortalaması ile Profesörler Kurulunca belirtilir. Netice Rektörlüğe bildirilir.

Madde 10 — Aday Profesörler Kurulunca kabul edilen tezini kendi hesabına ve Fakültenin kabul edeceği şekilde uygun olarak bastırır. Tezin baş tarafına jüri başkanıyla üyelerinin adları yazılır. Aday bastıracağı tezdən 250 tanesini Okul Direktörlüğüne verdikten ve harcını ödedikten sonra adına eczacılık doktoru diploması yazılır. Diploma Fakülte Dekanı ve Üniversite Rektörü tarafından imzalanır.

Madde 11 — Adayın tezinin daha önce başkası tarafından yazılmış bir eserden alınmış olduğu sonradan anlaşılırsa, doktor ünvanı ve hakları geri alınır ve keyfiyet gazete ile ilân olunur.

Madde 12 — Bu Yönetmelik Milli Eğitim Bakanının onamı tarihinden itibaren yürürlüğe girer.

Geçici madde — Bu Yönetmeliğin yürürlüğe girmesinden önce başlanmış olan doktora tez ve imtihanlarının ne suretle bitirileceği Profesörler Kurulu tarafından kararlaştırılır.

Ek 2. P. Duquenois ve Hayriye Amâl, "Antipyrin-4-carboxylli asit üzerine fosfor pentaklorür ve thionyl klorür tesiri", *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Mecmuası*, Seri A, VII, 1-2 (1942): 6-12.

Antipyrin - 4 - carboxylli asit üzerine fosfor pentaklorür ve thionyl klorür tesiri

Action du pentachlorure de phosphore et du chlorure de thionyle sur l'acide Antipyrine - 4 - Carboxylique

Par P. DUQUENOIS et HAYRIYE AMÂL

(Institut de Chimie Pharmaceutique de l'Université d'Istanbul)

Hulâsa: İşimizden birisi tarafından bulunmuş antipyrin-4-carboxylli asit üzerine thionyl klorür tesir ettirildiği zaman, buna tekabül eden asit klorürü elde edileceği yerde pyrazolon nüvesinin klorlandığını gördük. Bu tesir ile bir taraftan 2 No. lu mevkideki azot üzerinden methyl ayrılır, diğer taraftan 5 No. lu yerin klorlanması ile kloropyrazol 4-carboxylli asit teşekkül eder. Bu suretle klor verici madde carboxyle tesir atmeyip pyrazolon karbonilini klorlamıştır.

Bu teamüde iyi bir randmanla elde edilen madde MICHAELIS ve arkadaşları tarafından 1901 de başka bir metotta hazırlanan maddeye müsâbidir. MICHAELIS bu asidin bazı türevlerini de hazırlamıştır.

Elde edilen asit (Şekil: 1) mikrokristal zeklinde iğneler olup 227°-228° de ergir, 170°-180° ye doğru kısmen süblimleşir. Bu vasıflardan bazıları incelenmiştir. Erime noktasının bir az yukarısında parçalanır. N/800 lük alkollü mahlûlün PH, indikatörlere karşı 5.4 dir. Bu mahlûl demir 3-klorürle renk vermez. Bu asidin yapısı bir pyrazolon'dan ziyade pyrazol'dir.

Thionyl klorür yerine fosfor pentaklorür kullanılacak olursa, aynı kloropyrazol asidi ile beraber oldukça fazla miktarda bu asidin klorürü teşekkül eder.

Elde etmiş olduğumuz bu 1-phenyl-3-methyl-5-kloropyrazol asidi klorüründen şimdikiye kadar tanınmamış iki ester hazırlamaya muvaffak olduk: Bunlar methyl ve ethyl esterleri olup her ikisi de suluştür.

Fazla miktarda metanol ilâvesile 80° ye ısıtılarak metil ester elde edilmiştir. Benzende tekrar billürleşen iğneler kolayca elde edildi. (Şekil: 2). 74° de ergir ve parçalanmadan distile edilebilen bir mayı verir.

Fazla miktar mutlak ethanol ile elde edilen ethyl esteri, benzende bil-

Ek 3. İstanbul Üniversitesi'nde 1942 – 1983 Döneminde Eczacılık Alanında Yapılan Doktora Tezleri

ANALİTİK KİMYA

Osman Yüce İzgi (Kim. Y. Müh.), Yağ asidlerinin N-asil-N,N'-bisdimetil aminofenil üre türevleri halinde kâğıt kromatografisiyle ayrılması, 1955, Danışman: Rasim Tulus.

Ayhan Ulubelen (Kim. Y. Müh.), Santonin miktar tayini hakkında, 30 Ocak 1956, Danışman: Rasim Tulus.

Ayten Güran (Kim. Y. Müh.), Sulfanilamidlerin ve ayrıca alkollerin renkli yeni bir türevleri halinde kâğıt kromatografisi ile ayrılmaları ve birincilerin kolorimetrik tayini, 21 Şubat 1963, Danışman: Rasim Tulus.

Çiğdem Çaltı (Güney) (Kim. Y. Müh.), *Digitalis viridiflora* yapraklarının kardioaktif glikozidler bakımından tetkiki, 1966, Danışman: Rasim Tulus.

Yıldız Aydoğan (Ecz.), Bazı ilaç maddelerinin spektrofotometrik miktar tayininde p-dimetilamino sinnaaldehid'den faydalanma, 1967, Danışman: Rasim Tulus.

Gülşen İskender (Ecz.), Alkaloitlerin analizinde Bamford usulünün ince tabaka kromatografisiyle kombine edilmesi, 5 Ağustos 1968, Danışman: Rasim Tulus.

Lale Zeytinoglu (Ecz.), Simpatomimetik aminlerin 2,4-dinitrofenilsulfenil türevleri, türevlerin hazırlanması, karakterize edilmesi ve ince tabaka kromatografisiyle ayrılması, 1969, Danışman: Rasim Tulus.

Sevil Öksüz (Ecz.), *Smyrniun olusatrum* ile fitokimyasal çalışmalar, 24 Mart 1970, Danışman: Ayhan Ulubelen.

Solmaz Doğanca (Ecz.), *Symphytum orientale* (Doğu Karakafes Otu) ile ilgili fitokimyasal çalışmalar, 24 Mart 1970, Danışman: Ayhan Ulubelen.

F. İnci Şengün (Ecz.), *Digitalis ferruginea* L. yapraklarının flavon ve antrakinonları, 16 Temmuz 1970, Danışman: Rasim Tulus.

Türkan Gürkan (Kim. Y. Müh.), 5-nitrofurfural türevi bazı ilaç maddelerinin sıvı çinko malgaması ile kelametik indirekt miktar tayini, 28 Mart 1973, Danışman: Rasim Tulus.

Nadir Büyüktimkin (Ecz.), *Digitalis orientalis* bitkisinin antrakinon ve flavonlar bakımından incelenmesi, Ocak 1975, Danışman: Sedat İmre.

Gönül Kandemir (Kimyager), Bazı ilaç maddelerinin tanınmasında etilsiyano-p-nitrobenzoil asetattan yararlanma, 1975, Danışman: Rasim Tulus.

Sıdıka Sungur (Kim. Y. Müh.), Antihistaminik ilaç maddelerinin o-(benzen sülfonamid) p-benzokinon ile spektrofotometrik tayini, 1975, Danışman: Rasim Tulus.

Sezen Sar İslimyeli (Kim. Y. Müh.), *Digitalis trojana* Ivan. bitkisinin antrakinon ve flavonları, 1975, Danışman: Sedat İmre.

Aysel Öztunç (Ecz.), *Digitalis schischkinii* Ivan. bitkisinin antrakinon ve flavonları, 1975, Danışman: Sedat İmre.

Lale Ersoy (Ecz.), Doğal bazı antrakinonların kesin yapılarının sentez yolu ile aydınlatılması, 1976, Danışman: Sedat İmre.

Münevver Açıkkol (Ecz.), Denizlerimizde yaşayan bazı omurgasızların kimyasal yönden incelenmesi, 1979, Danışman: Sedat İmre.

Nebiye Ersoy (Ecz.), Denizlerimizden toplanan bir kırmızı yosun (*Laurencia obtusa*) ile iki süngerin (*Axinella cannabina* ve bir *Verongina* türü) kimyasal yönden incelenmesi, 1980, Danışman: Sedat İmre.

Hatice Konyalı (Ecz.), 2,6-dikloro-p-benzokinin klorürle spektrofotometrik tayinler, 1980, Danışman: Rasim Tulus.

Buket Alpertunga (Ecz.), Marmara denizinde toplanan bir mercan türü *Paramuricea chamaeleon* 'un kimyasal yönden incelenmesi, 1982, Danışman: Sedat İmre.

Sedat Tosunoğlu (Ecz.), İmidazolin bazı-Ni(II) distildiyo fosfat katılım ürünleri ile analitik ve termodinamik çalışmalar, 1983, Danışman: Türkan Gürkan.

GENEL KİMYA

Sabiha Kartın (Ecz.), *Crataegus monogyna* ile fitokimyasal araştırmalar, 1971, Danışman: Ayhan Ulubelen.

Tümay Doğuç (Ecz.), *Genista lydia* Boiss. bitkisinin çiçeklerinde fitokimyasal araştırmalar, 1974, Danışman: Ayhan Ulubelen.

Eser Ayanoğlu (Ecz.), *Salvia virgata*'nın triterpenoid ve flavonoidleri, 1975, Danışman: Ayhan Ulubelen.

Belkıs Halfon (Yük. Kimyager), *Artemisia annua* bitkisinin hidrokarbon, terpenoid, kumarin ve alkaloid tipi bileşikleriyle çalışmaları, 1976, Danışman: Ayhan Ulubelen.

M. Fevzi Öcal (Ecz.), *Symphytum tuberosum*'un alkaloidleri ve diğer maddeleri, 1976, Danışman: Ayhan Ulubelen.

Nezhun Gören (Ateş) (Ecz.), *Symphytum connatum* (Umbelliferae) bitkisi üzerinde fitokimyasal araştırmalar, 1978, Danışman: Ayhan Ulubelen.

Mahmut Miski (Ecz.), *Salvia tomentosa* Mill. bitkisinin flavonoid ve terpenoid bileşikleri, 1980, Danışman: Ayhan Ulubelen.

Hojabr Abdolmaleky (Ecz.), *Smyrniium* türlerinin flavonoid ve terpenoidleri, 1982, Danışman: Ayhan Ulubelen.

Ersan Pütün (Kim. Müh.), *Centaurea kotschy* Boiss. flavonoid ve seskiterpenoidleri üzerinde kimyasal araştırmalar, 1983, Danışman: Sevil Öksüz.

BİYOKİMYA

Behire Tercan (Kim. Y. Müh.), Çeşitli derecelerde ısıtılmış antikorda meydana gelen bazı değişikliklerin incelenmesi, 1970, Danışman: Şevket Tekman.

İnci Özden Kuşçu (Ecz.), Çeşitli antijen ve antikorlarda biyokimyasal ve immunokimyasal bazı incelemeler, 1975, Danışman: Nevzat Öner.

Hakan Berkan (Ecz.), Çeşitli sıcaklıklarda ısıtılmış B.S. α -amilaz ve üreaz molekül yapılarında meydana gelen değişikliklerin aktiviteleri üzerine etkisi, 1978, Danışman: Nevzat Öner.

Vahdet Gül (Ecz.), Yarı yapay antijenlerle tavşanlarda antikor teşekkülü üzerine incelemeler, 1979, Danışman: Şevket Tekman.

Ayşe Yanardağ (Ecz.), İnsulinin kimyasal yapısında meydana gelen bazı değişikliklerin biyolojik aktivitesi üzerine etkisi, 1981, Danışman: Nevzat Öner.

Nuriye Akev (Ecz.), Soya fasulyesi aglutininin molekül yapısında meydana gelen bazı biyokimyasal değişikliklerin hemaglutinasyon aktivitesi üzerine etkisi, 1983, Danışman: Nevzat Öner.

FARMASÖTİK BOTANİK

Tekand Gözler (Ecz.), Türk Kitre zamkı hakkında, 1970, Danışman: Asuman Baytop.

Gözde Ertem (Ecz. Biyolog), Türkiye'nin Trakya bölgesindeki *Euphorbia* türleri, 1970, Danışman: Asuman Baytop.

Neriman Özhatay (Biyolog), Türkiye'nin Trakya bölgesi ve İstanbul çevresindeki *Orobanch* türleri, 14 Mayıs 1973, Danışman: Asuman Baytop.

Ertan Tuzlacı (Biyolog), Honaz dağının bitkisel örtüsü, 1975, Danışman: Asuman Baytop.

Güldan Dökmeci (Ecz.), Sultandağlarının yerli ve tıbbi bitkileri, 1978, Danışman: Asuman Baytop.

Abdülkerim Alpınar (Ecz.), Akdağ (Amasya) bitkileri, 1979, Danışman: Asuman Baytop.

Mustafa Sabri Saraçoğlu (Ecz.), Türkiye'nin tek yıllık *Papaver* türleri üzerinde sistematik araştırmalar, 1982, Danışman: Asuman Baytop.

Fehmiye Koca (Biyolog), Türkiye'nin cüce Pogoniris türleri üzerinde morfolojik, anatomik, palinolojik ve karyolojik araştırmalar, 1982, Danışman: Turhan Baytop.

MİKROBİYOLOJİ

Candan Bozok (Ecz.), Antibiyotikler arasındaki sinerjist, antagonist, additif, indifferens etkinin vitro deneylerle araştırılması, 25 Mart 1971, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Şengül Öcal (Biyolog), Glutamik asidin fermentasyon ile elde edilmesi üzerinde çalışmalar, 1972, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Gülten Ötük (Biyolog), Farmasötik preparatlarda mikroorganizma kontaminasyonu üzerinde çalışmalar, 1976, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Nihal Özdemir (Ecz.), *Asphodelus microcarpus*'daki antrakininler ve antibakteriyel etkileri, 1980, Danışman: Ayhan Ulubelen.

Emir Tan (Ecz.), Bazı aminoglikozik antibiotiklerle in vivo ve in vitro çalışmaları, 1983, Danışman: Candan Bozok Johannson.

FARMASÖTİK KİMYA

Hayriye Amâl (Ecz.), Antipyrin 4-methylol türevlerinin sentezi ve incelenmesine katkı, 19 Şubat 1942, Danışman: Pierre Duquenois.

Zehra Sezer (Ecz.), Aromatik ethilenik ketonlar üzerinde yapılan tetkikler, 28 Mart 1944, Danışman: Pierre Duquenois.

Adalet Özger (Ecz.), 1-fenil 3-metil pirazonon'un bazı belirteçler karşısındaki durumu hakkında, 25 Mayıs 1949, Danışman: Hayriye Amâl.

Necla Dai (Barlas) (Ecz.), d,l-kamforik asit esterleri ve sabunlaşmaları hakkında, 14 Mart 1950, Danışman: Hayriye Amâl.

Kasım Cemal Güven (Ecz.), Orto, para ve para dimetil amino sinnamik hidrazid ve bazı türevleri hakkında, 20 Mart 1953, Danışman: Hayriye Amâl.

Ahmet Fehmi Egemen (Ecz.), Bazı sülfonamidlerin miktar tayinleri hakkında, 1953, Danışman: Hayriye Amâl.

Nedime Ergenç (Ecz.), Bazı isonikotinin ve tiyazolil hidrazonlar serisinde araştırmalar, 18 Haziran 1957, Danışman: Hayriye Amâl.

Fahire Kirman (Ecz.), Bazı oksi-metoksifenil türevlerinin sülfonlanması ve fenol grubu türevleri hakkında, 11 Mart 1960, Danışman: Hayriye Amâl.

Ünal Yars (Ecz.), Bazı 2-aminotiyazol türevleri, 14 Ocak 1960, Danışman: Hayriye Amâl.

Esin Onat (Gürsu) (Ecz.), p-aminosalisilik asidin üreid tipindeki bazı türevleri, 21 Mart 1961, Danışman: Hayriye Amâl.

Hüsametdin Kutlu (Ecz.), *Peganum harmala* L. bitkisi üzerinde kimyasal araştırmalar, 29 Kasım 1966, Danışman: Hayriye Amâl.

Aysel Gürsoy (Ecz.), Bazı Aminotiyazol (Aminotiyadiazol) Schiff bazları, 17 Mart 1967, Danışman: Hayriye Amâl.

Öznur Ateş (Ecz.), Bazı iodlu organik bileşiklerin miktar tayini ve kromatografileri hakkında, 17 Mart 1967, Danışman: Hayriye Amâl.

Abdullah Altan Bilgin (Ecz.), İsoniazid üzerinde araştırmalar, 1968, Danışman: Hayriye Amâl.

Serpil Demir (Ecz.), Antihistaminik ilaçlar üzerinde araştırmalar, 21 Mart 1969, Danışman: Hayriye Amâl.

Ümran Özbek (Ecz.), Fenazon ve fenilbutazon'un p-aminobenzoik asid ve esterleri ile Mannich bazları, 1970, Danışman: Hayriye Amâl.

Sevim Rollas (Ecz.), Aktif alifatik C-H bileşiklerinin diazonyum tuzları ile kenetlenme ürünleri ve bunlardan türeyen bazı azopirazoller üzerinde çalışmalar, 17 Haziran 1974, Danışman: Nedime Ergenç.

Sumru Özkırmılı (Kim. Y. Müh.), Fenotiyazin türevi bazı ilaçlar üzerinde kalitatif ve kantitatif çalışmalar, 1975, Danışman: Hayriye Amâl.

Servet Büyüktimkin (Ecz.), 4-Pikolin ve simkollidinle Willgerodt Kindler reaksiyonu ürünleri, 1978, Danışman: Hüsametdin Kutlu.

Aydın Salman (Ecz.), Arilidenhidrazinotiyazolil antipirin ve arilidenhidrazinotiyazolil antipirin türevleri üzerinde çalışmalar, 1978, Danışman: Öznur Ateş.

Elif Akküçük (Ecz.), Bazı halojenoaçıl-benzamid türevleri üzerinde araştırmalar, 1978, Danışman: Esin Gürsu.

Süheyla Baykara (Ecz.), 4-hidroksimetilfenilbutazonun bazı türevleri, 1978, Danışman: Hayriye Amâl.

Namık Evren (Ecz.), Levodopa miktar tayini için yeni bir spektrofotometrik metod, 1978, Danışman: Hayriye Amâl.

Yüksel Duygu Gökçek (Ecz.), Kumarinilaminotiyazol türevleri, 13 Temmuz 1978, Danışman: Aysel Gürsoy.

Fahriye Özdemir (Ecz.), Malon esterinden türeyen bazı hidrazonomalon esterleri, hidrazonodihidrazidler ve hidrazonopirazolidonlar üzerinde araştırmalar, 1979, Danışman: Nedime Ergenç.

Hamit Özçekiç (Ecz.), Bazı α -asetil- α -kloroformaldehidfenilhidrazonlar ve bunlardan türeyen 2-ariliden hidrazino-5-aril azotiyazoller üzerinde sentez çalışmaları, 1980, Danışman: Nedime Ergenç.

Zafer Cesur (Ecz.), Bazı N^4 - α -halojenoaçılsülfanguanidinler üzerinde çalışmalar, 1980, Danışman: Aysel Gürsoy.

Levent Koyunoğlu (Ecz.), Pemolin halkasının sübtitüe türevlerinin hazırlanması ve spektroskopik verileri, 1982, Danışman: Nedime Ergenç.

Necla Bayraktar (Ecz.), Bazı ilaç maddelerinin amin grubu üzerinden spektrofotometrik miktar tayini, 1983, Danışman: Serpil Salman.

FARMAKOGNOZİ

Ömer Turhan Baytop (Ecz.), *Ephedra campylopoda* C. A. Mey.'in morfolojik, anatomik ve kimyasal yapısı, 1 Haziran 1949, Danişman: Alfred Heilbronn.

Mekin Tanker (Ecz.), *Marsdenia erecta* R. Br. kökleri üzerinde anatomik ve kimyasal araştırmalar, 8 Haziran 1956, Danişman: Sarım Çelebioğlu.

Nevin Gülen (Tanker) (Ecz.), *Juniperus nana* Willd. bitkisi üzerinde farmakognozitik araştırmalar, 18 şubat 1959, Danişman: Sarım Çelebioğlu.

Gülsel Malkoç (Kavalalı) (Ecz.), *Helleborus orientalis* Lam. var. *Hirsutus* (Schiffn.) Hay. bitkisi üzerinde farmakognozitik araştırmalar, 8 Mart 1965, Danişman: Turhan Baytop.

Ekrem Sezik (Ecz.), Türkiye'nin Orchidaceae türleri, ticari salep çeşitleri ve özellikle Muğla salebi üzerinde araştırmalar, 8 Haziran 1967, Danişman: Sarım Çelebioğlu.

Günay Sarıyar (Özcöbek) (Ecz.), Türkiye'de yetişen *Crambe* türlerinin (*C. orientalis* L. ve *C. tataria* Sebeök) meyvaları üzerinde farmakognozitik araştırmalar, 13 Kasım 1970, Danişman: Turhan Baytop.

Emine Elçin Gürkan (Ecz.), Türkiye'de yetişen bazı *Equisetum* türleri (*E. palustre* L., *E. ramosissimum* Desf. ve *E. telmateia* Ehrh.) üzerinde farmakognozitik araştırmalar, 16 Kasım 1970, Danişman: Turhan Baytop.

Marianne Berghmans (Kim. Y. Müh.), *Thalictrum lucidum* L.'nin katerner alkaloidleri hakkında, 16 Nisan 1973, Danişman: Turhan Baytop.

Ayşe Ömür (Yazgan) (Ecz.), *Leontice leontopetalum* L. (Berberidaceae) türünün flavonoidleri üzerinde araştırmalar, 14 Haziran 1974, Danişman: Turhan Baytop.

Yorgi Saviç (Ecz.), Türkiye'de yetiştirilen *Cannabis sativa* L. (Kenevir) ırklarının tetrahidrokannabinol yönünden araştırılması, 8 Nisan 1975, Danişman: Turhan Baytop.

Nurhayat Sütlüpinar (Ecz.), *Rhamnus oleoides* L. subsp. *graecus* (Boiss. et Reut.) Holmboe kabuklarındaki antrasen türevleri üzerinde araştırmalar, 8 Mart 1976, Danişman: Turhan Baytop.

Ali Hikmet Meriçli (Ecz.), *Helichrysum plicatum* DC. flavonoidleri üzerinde araştırmalar, 8 Haziran 1978, Danişman: Bayhan Çubukçu.

Taner Dortunç (Ecz.), *Berberis crataegina* DC. ve *B. cretica* L. polifenolik bileşikleri üzerinde araştırmalar, 9 Ağustos 1979, Danişman: Bayhan Çubukçu.

Vehbi Yüksel (Ecz.), *Helichrysum armenium* DC. üzerinde farmakognozitik araştırmalar, 21 Kasım 1979, Danişman: Bayhan Çubukçu.

Afife Öztekin (Mat) (Ecz.), *Papaver spicatum* ve *Papaver strictum* türlerinin alkaloidleri üzerinde araştırmalar, 21 Kasım 1980, Danişman: Günay Sarıyar.

Begüm Orhon (Başkur) (Ecz.), *Colchicum bivonae* Guss. yumrularının alkaloidleri üzerinde araştırmalar, 4 Ağustos 1981, Danişman: Turhan Baytop.

Nüşet Güner (Ecz.), Türkiye'de yetişen bazı yabani Solanaceae türlerinin atropin ve skopolamin yönünden incelenmesi, 26 Kasım 1982, Danişman: Turhan Baytop.

Semra Bingöl (Ecz.), *Helichrysum pallasii* üzerinde farmakolojik araştırmalar, 29 Kasım 1982, Danişman: Bayhan Çubukçu.

Baruyr Damadyan (Ecz.), *Helichrysum graveolens* (Bieb.) Sweet flavonoidleri üzerinde araştırmalar, 8 Haziran 1983, Danişman: Bayhan Çubukçu.

FARMAKOLOJİ

Ayhan Köseoğlu (Ecz.), Psikoaktif ilaçların beyin serotonin ve idrar 5-hidroksi indol asetik asit seviyeleri üzerinde olan etkileri, 1972, Danışman: Gültekin Sunam.

Osman Özdemir (Ecz.), Psikosedatif bazı ilaçların beyin asetilkolin seviyesi üzerine olan etkileri, 9 Kasım 1973, Danışman: Gültekin Sunam.

Ahmet Cevdet Ekinci (Ecz.), Benzodiazepin grubu psikosedatiflerden diazepam ve medazepamın beyin serotonin seviyesi üzerine etkileri, 1977, Danışman: Gültekin Sunam.

Süleyman Çelik (Ecz.), Benzodiazepin grubu psikosedatiflerden medazepam ve klonazepamın beyin histamin düzeyi üzerine etkileri, 1978, Danışman: Gültekin Sunam.

TOKSİKOLOJİ

F. Ömer Ersoy (Ecz.), *Digitalis schischkinii* Ivan. bitkisi yapraklarının kardioaktif glikozidleri, 11 Temmuz 1975, Danışman: Zeliha İmre.

Lale Sıdika Kırılı (Ecz.), Meyve ve sebzelerde organoklor, organofosfor ve karbamat grubu pestisidlerin kalıntı analizleri üzerinde araştırmalar, 1981, Danışman: Zeliha İmre.

GALENİK FARMASİ [TEKNOLOJİ]

Kemal Erali (Ecz.), Türkiye'de yetişen bitkiler hakkında fitoşimik araştırmalar, Yıl: 28 Aralık 1943, Danışman: Leopold Rosenthaler.

Semiha Bayraktar [Tulus] (Ecz.), İdotannen çözeltisinde iod vaziyetinin incelenmesi, 14 Nisan 1948, Danışman: Leopold Rosenthaler.

Hasibe Koçak (Ecz.), Birkaç galenik preparat meselesi hakkında, 4 Nisan 1949, Danışman: Leopold Rosenthaler.

Hikmet Eltutar (Kimyager), Muhtelif cisimlerin hint yağındaki çözünürlüklerinin tayini, 18 Nisan 1949, Danışman: Leopold Rosenthaler.

Ulrich Leiner (Ecz.), *Salvia triloba* L. fil. bitkisinin eterde münhal maddeleri, 21 Mayıs 1954, Danışman: Carl Heinz Brieskorn.

Mustafa Keskin (Ecz.), *Punica granatum* L.'nin nebat kimyası bakımından tetkiki, 22 Kasım 1955, Danışman: Hayriye Amâl.

Şükran Tarcan (Geçgil) (Ecz.), *Pelargonium endlicherianum* Fenzl'deki flavonoid glikozitler üzerinde kromatografik çalışmalar, 11 Mart 1960, Danışman: Hayriye Amâl.

Günsel Bayraktar (Alpmen) (Ecz.), Tabletlerin film kaplanması ve barsakta dağılan tablet hazırlanması hakkında, 3 Temmuz 1964, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Ayla Aktulga (Ecz.), Bitkisel yağlardan hareketle yeni supozituar sıvağ hazırlanması esasları ve bazı ilaçların deplasman faktörü hakkında, 29 Mart 1966, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Turan Altınkurt (Ecz.), *Pseudomonas aeruginosa*'nın ester grubu taşıyan bazı maddelerin stabilitesi üzerine etkisi, 17 Mart 1967, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Abidin Atilla Hıncal (Ecz.), Tabletlerin yapısına giren maddelerin stabilitesi, 13 Haziran 1967, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Puran Çinici (Ecz.), Gluten ve fraksiyonları ile tablet kaplaması, 24 Eylül 1969, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Şevkiye Kamber (Çobanlar) (Ecz.), Amid grubu taşıyan bazı maddelerin stabilitesi, 20 Ocak 1970, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Ayşegül Aras (Ulubelen) (Ecz.), Skopolamin havi çözeltilerin stabilitesi, 20 Mart 1970, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Arbil Bora (Ecz.), *Phyllophora nervosa* (DC.) Grev. üzerine araştırmalar, 1971, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Bilge Tekinalp (Ecz.), *Sargassum vulgare* Ag. üzerinde araştırmalar, 1971, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Ömer Ünay (Ecz.), Merhemlerden ilacın serbest hale geçmesinin tayininde kullanılan in vitro metotlar üzerinde alışmalar, 1971, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Tamer Güneri (Ecz.), avdar mahmuzu ekstresi enjektabl preparatının stabilitesi üzerine alışmalar, 25 Mart 1971, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Feyza Arabacıoğlu (Ecz.), Heparin üzerinde alışmalar, 1972, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Nazan Bergişadi (Ecz.), *Cystoseira barbata* J. Agardh üzerinde alışmalar, 5 Aralık 1972, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Yıldız aylan (Ecz.), Kloramfenikol ve tiamfenikolün stabilitesi üzerinde alışmalar, 1972, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Engül Mutluay (Ecz.), *Corallina rubens* L. üzerinde alışmalar, 1974, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Erden Güler (Ecz.), *Gelidium capillaceum* (Gmel) Kutz. üzerinde kimyasal ve farmakolojik araştırmalar, 1975, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Gülten Ötük (Biyolog), Farmasötik preparatlarda mikroorganizma kontaminasyonu üzerinde alışmalar, 1976, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Tülin Özol (Ecz.), Geraniol ve sitral'in kozmetik preparatlardaki stabilitesi ile biyolojik ve kimyasal degradasyonu, 1977, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Fusun Yetimoğlu (Ecz.), Tetrasiklin hidroklorürün süspansiyon tipi preparatlarda stabilitesi, 1977, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Jülide Akbuğa (Ecz.), Barbiton ve fenobarbiton'un stabilitesi, 1977, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Saniye Gülhan (Ecz.), Aspirin ve belladon ekstresinin değişik şartta ve kapta muhafazasında stabilitesi, 1977, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Betül Aran (Ecz.), Pankreatinin aktivitesinin tayini üzerinde araştırmalar, 1978, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Fatma Özaydın (Ecz.), Sakkarin ve siklamatin stabilitesi ve miktar tayini üzerinde araştırmalar, 1979, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Ümit Terzioğlu (Ecz.), Hyosin N-butil bromürün ve kombine preparatlarının stabilitesi, 1979, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Bora Güvener (Ecz.), Deniz alglerinde vitamin B₁₂ tayini ve *Halopteris scoparia* (Linn.) Sauvageau üzerinde araştırmalar, 1980, Danışman: Kasım Cemal Güven.

Reşit Can Durukan (Ecz.), Diş patlarında eterik yağların stabilitesi, 1982, Danışman: Turan Altınkurt.

Ahmet Araman (Ecz.), Diş patlarının diş üzerinde aşındırma etkisi hakkında araştırmalar, 1982, Danışman: Turan Altınkurt.

Zekeriya Kızıl (Ecz.), *Halophyts incurvus* (Hudson) Batters üzerinde araştırmalar, 1983, Danışman: Kasım Cemal Güven.

The doctoral dissertations in pharmaceutical sciences in Istanbul University prior to 1983

The pharmaceutical education in Turkey started with the creation in 1839 of a 'Class of Pharmacy' within the Imperial School of Medicine (Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şâhâne). Later on, a School of Pharmacy was established in 1909 was affiliated to the Faculty of Medicine, except for the period 1933-44 when it was attached to the Faculty of Science in Istanbul. The first faculty of pharmacy was founded in 1960 within the Ankara University, and since then the pharmaceutical education has been continued in the numerous faculties of pharmacy in Turkish universities.

Awarding a doctorate degree began in Turkey in the 1930s. The first doctoral thesis in pharmaceutical sciences was prepared by Hayriye Amâl in 1942 in Istanbul University. Between 1944 and 1960, postgraduate education was under the administration of the faculties of medicine and sciences. In 1983, the Institutes for Health Sciences founded in Turkish Universities undertook the management of postgraduate education in health sciences, including the pharmaceutical sciences. 139 theses pertaining to pharmaceutical sciences were defended between 1942 and 1983. Additionally, many candidates have prepared and received their doctoral theses abroad.

The present study focuses on the doctoral dissertations completed in pharmaceutical sciences prior to the foundation of the Institutes for Health Sciences in 1983. Scholars who have obtained their doctoral degree before 1983 constituted the very core of the academic staff in charge of the graduate and postgraduate programs in pharmaceutical education and responsible for carrying out the research in pharmaceutical sciences. The present study, aims to contribute to the understanding of the evolution of pharmaceutical education and research up to the present day.

Key words: Pharmaceutical education, Pharmaceutical research, Doctoral dissertations, history of pharmacy, Istanbul University, Turkey,

Türkiye'de eczacılık doktoralarının başlaması ve 1983 öncesinde İstanbul Üniversitesi'nde yapılan eczacılık doktoraları

Türkiye'de eczacılık eğitimi, resmi olarak ilk kez 1839'da Mekteb-i Tıbbiye-i Adliye-i Şâhâne bünyesinde açılan 'Eczacı Sınıfı' ile başladı. Daha sonra, 1909 yılında Darülfünun Tıp Fakültesi içinde bir Eczacı Okulu açıldı ve eczacılık eğitimi, okulun Fen Fakültesi'ne bağlı olduğu 1933-44 dönemi hariç Tıp Fakültesi içinde verildi. 1960 yılında Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nin açılmasının ardından, eczacılık eğitimi yalnızca eczacı yetiştiren fakültelerde verildi.

Türkiye’de doktora çalışmaları 1930’lu yıllarda başladı. Türkiye’de eczacılık alanında ilk doktora çalışması 1942 tarihinde Hayriye Amal tarafından İstanbul Üniversitesi’nde yapılmıştır. 1983 yılında sonra, lisansüstü eczacılık eğitimi Sağlık Bilimleri Enstitüleri tarafından organize edilmiştir. 1942 – 1983 yılları arasında eczacılık alanında toplam 139 doktora çalışması tamamlanmıştır. Bunun yanında yabancı ölkelerde yapılmış çok sayıda doktora da mevcuttur.

Bu alışmada, Sağlık Bilimleri Enstitülerinin kurulmasından önce, eczacılık alanında yapılan doktora çalışmaları üzerinde durulmuştur. Bu dönemde doktora yapan akademisyenler bugün eczacılık fakültelerinde lisans ve lisansüstü eğitim veren ve eczacılık alanında bilimsel çalışmalar yapan akademik kadronun çekirdeğini oluşturmaktadır. Bu alışma, eczacılık eğitiminin ve araştırmalarının günümüze kadar geçirdiği değişimin anlaşılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar sözcükler: Eczacılık eğitimi, Eczacılık araştırmaları, eczacılık doktoraları, eczacılık tarihi, İstanbul Üniversitesi, Türkiye.